

תשית לראשו עטרת פ"ז מנהגי בית אל

שהובאו בספרי השמן ששון

חבה יתירה נודעת, חכמה בינה ודעת, הני מילי מעלייתא, שמעתתא והלכתא, זאת תורת העולה, יש בה ידיעה בתחילה, שופרא והדרה, רצוף אהבה, רישי דדהבא, בקהל חסידים, בני ציון היקרים, סו'ברי ה'רזים, קדשי קדשים, הני שלוחי דרחמנא, אשרי איש שלא ישכחנה, ובן אדם יחזיק בה, ממנו הוראה יוצאה, גיל'ה אחר גיל'ה, אור השמ"ש כי יהל, פ"ז מנהגי ק"ק בית אל, ראשו כתם פ"ז, יקרים מפז, פנת יקרת, אור יקרות, מקודש משמים, בתוככי ירושלים, ואף גם זאת רבים מהמנהגים השתרבבו לשאר בתי הכנסיות בירושלים, ונהפכו למנהגי ירושלים, ומשם לשאר המקומות שבארץ ישראל כדוגמת עיר חברון שהנהיגה רבי אליהו מאני, שהנהיג כמנהגי בית אל, וכן קהילות ישראל שבגולה חקרו לידע מנהגי החסידים ושאפו לעשות כמותם ולאמץ הלכותיהם, ומי לנו גדול מרשכבה"ג רבינו יוסף חיים זיע"א כמה חקר ודרש לידע מנהגי החסידים בבית אל כמבואר רבות בספריו, וכן הגאון רבי חיים פלאג'י בכמה מקומות בספריו, וע"ע מש"כ בכה"ח שלו בסי' י"ב אות י"ט ממנהרי"ט דאנון, וכן בארם צובה תיקנו מוהר"א משען ומוהר"נ הררי ביה"מ כמנהגי בית אל. וכן בעוד כמה מקומות בעולם, ומינה שמעינן גודל ותוקף מנהגי ק"ק בית אל וסמכותם הרבה כזה ראה וקדש^(א), וכן מצינו בשמן ששון גודל היחס והחשיבות למנהגים, וכלל בספרו אוצר בלום של מנהגים אשר בחלקם לא הודפסו במקום אחר, ע"כ אמרתי טוב ונכון ללקט כל המנהגים המפוזרים בכל ספריו^(ב) אשר כל מבקש ה', במ הולך ואור, דרך ישכון אור, ולחם סתרים ינעם.

מנהגי ימות החול

א. ברכת המעביר אומרים בלשון יחיד^(א).

הפנאי והמקום לא הארכתי כאן רק השתדלתי לציין כמה ציונים ומקורות ועוד חזון למועד, וחלקם יתבארו בעזה"י בשערי ששון במקומם.

ג. כ"כ בש"ש בביאורו על שעה"כ בתחילתו באות ח' ד"ה ובענין ברכת המעביר ושם כתב הטעם להסוברים לאומרו בלשון רבים, להורות דאינו על בחי' עצמו אלא על מנהגו של עולם ומשא"כ בברכת המפיל בלשון יחיד להורות שנאמרה אפי' על עצמו. ועוד הביא שם מהמגיה בש"צ דכתב

א. אמנם יש לציין דהן אמת דרבים מהמנהגים הנהיג הרש"ש עצמו. מ"מ יש מנהגים שאינם מהרש"ש אלא מהמקובלים שבאו אחריו שהוסיפו מדעתם הרחבה ויש לבדוק שורש ומקור כל מנהג עם דברי הרש"ש, גם יש מנהגים ששונו במשך השנים ובחלקם השיג עליהם הש"ש כמובא לקמן.

ב. הנה יש כמה וכמה מנהגים אשר יש להאריך בביאורם ובפרט שיש כמה מנהגים שהתחלפו כמה פעמים ויש לבאר טעמי זמני החילופים ולאפס

- ב. בכוונת מטבע הברכה מכוונים תחילה זווג פנימי אה"ה הוי"ה ואח"כ הוי"ה אה"ה, ולהמשיך השפע דפנימיות תחילה ואח"כ דבחי' חיצוניות^(ה).
- ג. נוהגים מימות ראשונים כמלאכים להניח ציצית ותפילין תיכף בעלות השחר^(ה).

שהיו מכוונים ואין לשנות. ועמש"כ שם בשע"ש.
 ה. כן לשונו בש"ש על שעה"כ דרושי ק"ש דרוש ג' אות ט' ד"ה ובקהילתנו. וכ"ה במנהגי בית אל הנדפסים בריש ספר דברי שלום באות ט"ו, וז"ל לובשים טו"ת תיכף כשהאיר היום. ואמנם בשערי רחמים ח"ב סי' כ"ז כתב לבאר שהאיר היום היינו הזמן דמשיכיר, ל"נ כן דפשט הלשון משהאיר היום הוא עה"ש. ומוהר"א פירא בהגהותיו על המנהגים הנ"ל [נדפס בקובץ מקבציאל גליון י"ד עמ' ע"ט] כתב עפ"י הירושלמי דמעה"ש עד הזריחה הוא ח' מילין, ומעה"ש ועד שהאיר היום הוא ד' מילין, ומ"מ גם הוא למד דזמן דהאיר היום הוא עה"ש שלנו ד' מילין קודם הנץ. והוסיף וכתב וז"ל ראיתי לראשונים ראינו פה ירושלים ת"ו בכל הקהילות נוהגים כן להניח טו"ת מעה"ש, עכ"פ לא יתחיל הדיבור שהוא הפנימיות קודם השלמת החיצוניות, כן הזהיר הרב האר"י זלה"ה לכל בעלי האמת והשלום בשבועה שלא יתחיל הדיבור עד שיניח ציצית ותפילין ואני נפשי הצלתי, עכ"ל. והיינו כפשט דברי הרב בשעה"כ בדרושי תפילת השחר דרוש ב' עפ"י דהוה"ק בסדר התיקון בעובדא ובמילולא דבעינן לתקן חיצוניות העולמות ע"י ארבע מעשים יפנה ויטול טלית ותפילין ולהפריד מהם הקלי', ואח"כ פנימיות העולמות ע"י ארבע חלקי התפילה. וכ"כ בכה"ח סי' כ"ה סק"ז והביא שכן היה עושה רבינו האריז"ל להניח טו"ת קודם העקידה שיבוא סדר תיקון הפנימיות אחר שנתקן החיצוניות יעו"ש. וזה סיבת הדוחק שנדחקו חכמי בית אל להניח טו"ת בעה"ש כדי לתקן את

דנאמרת בלשון יחיד ורק היה"ר בלשון רבים להשתתף עם הציבור. ובכ"ז כתב דמנהגינו בלשון יחיד וציין לספר תפילה לדוד (לרבי חיים דוד עמאר מחכמי בית אל בזמן הרש"ש) ושם כתב לאומרו בלשון רבים והנה הבא"ח בפרשת וישב אות י"א כתב לומר בלשון יחיד דכ"ה נוסחת חז"ל בש"ס וכ"ה בסידור הרש"ש. וציין שם לרדב"ש. ובאמת הרדב"ש (לפנינו דף ס"ט ע"ב) כתב דבסידורי הרש"ש יש מהם שכתוב בלשון יחיד ויש בלשון רבים [ובהקדמת הרש"ש מכתיבת ידו כתב בלשון יחיד] וכן הביא הכה"ח בסי' מ"ו סק"ג דבסידור הרש"ש יש מהם שכתבו כך ויש שכתבו כך ואין ראיה מזה לדעת הרש"ש דכל מכוין אמר לסופר שיכתוב לו הנוסח כפי סברתו, ושם הסכים הכה"ח בלשון יחיד כמ"ש בגמ' וכ"ה ברמב"ם ובטש"ע. ומ"מ מבואר בדבריו דמ"ש הש"ש כאן דהמנהג בלשון יחיד אינו מוסכם דיש מקובלים שהורו לסופר שלהם בלשון רבים. והנה בספר אהבת שלום חלק דברי שלום בהערה בסוף אות ו' כתב שראה סידורי המ"ב של הרש"ש ושם היה כתוב בלשון יחיד, והרש"ש עצמו מחק מהיה רצון ואילך כל לשון יחיד ללשון רבים, ולהבא"ח נודמן רק נוסח המ"ק. וע"ע שם מש"כ בזה.

ד. כ"כ בפת"ע בכוונת מטבע הברכה אות א' (דף ב' ע"א) ד"ה אך, וכתב שם דאף דבכ"מ זווג דחיצוניות נעשה תחילה ואח"כ הפנימיות כמו שמצינו בק"ש, מ"מ בסידור בברכה כתב פנימי קודם, והוסיף וז"ל וכך נהגנו ודלא כמו שרצו קצת מן החכמים לכיין להיפך מלמטה למעלה שלא כסדר הכתוב בציור, וכן ראינו בדורות הראשונים

יעו"ש מצד עדות שקר. ומ"מ ליישב המנהג שכתב כאן הש"ש י"ל דיש לו מקום בהלכה דאפ"ל שסמכו על שי' רבינו פרץ דבשעה"ד אפשר להניח תפילין מעה"ש בברכה עי' בטור בסי' ל' וב"י ופרישה שם, ומצינו באחרונים שהתחשבו עם שי' זו דהגרעק"א כתב דאם ברך קודם הזמן דמשיכיר לא יחזור לברך שמא הלכה כרבינו פרץ והביאו המ"ב שם, גם עוד יש לצרף שי' רש"י ורבינו יונה דס"ל דהא דאמרין גבי תפילין בלילה הלכה ואין מורין כן הוא גם לענין להניחם לכתחילה, ובהגהות מוהר"א אזולאי על הלבוש שם כתב דבדיעבד אם ברך בלילה לא יחזור לברך דקי"ל לילה זמן תפילין אלא שאין מורין כן. ועכ"נ שראו החכמים הנ"ל שעה"ד לנהוג כן וכנ"ל וצ"ע. וגבי טלית יותר יש ליישב דלבד משיטת הרא"ש בדין כסות לילה דיכול לברך על כסות המיוחדת ליום, יש גם שי' המרדכי שכתב דכיון דלא כתוב ביה יום בהדיא אלא וראיתם אותו בראיה תליא מילתא, ומעה"ש שרי לכתחילה וכן עמא דבר, עכ"ד. והביאו הב"י בסי' י"ח ופסקו הרמ"א שם להלכה וכתב דכן נוהגים, ואמנם מרן פסק שם שמברך רק כשמכיר בין תכלת ללבן שבה, והכה"ח שם כתב בסק"כ דאין אתכא דמרן סמכינן. והבי"ד הפמ"ג שכתב מיהו בחורף אם השעה דחוקה המיקל להניח מעה"ש אין גוערין בו, ולא הזכיר הכה"ח כלל מנהג זה, ואדרבה כתב שם בסקי"ח דמנהג עיר קדשינו ירושלים תובב"א לשער שעה אחת קודם צאת גוף השמש על הארץ, ועוד כתב בסי' ל' סק"א דאין לומר דהכי ס"ל לרבינו האריז"ל דאף דאמר דהתחלת זמן ביאת מוחין דתפילין הוא מאור הבוקר ואילך מ"מ אין להניחם עד הזמן שקבעו חכמים בש"ס ופוסקים, כי אין לזוז מדבריהם והוא פשוט, עכ"ד. ומ"מ סברו חכמי בית אל שנהגו כן שלגודל הדוחק שלא להפסיד שום כוונה ולהניח טו"ת קודם העקידה ולהספיק להתפלל עם הנץ החמה יש לדחוק ולהניח מעה"ש, ויל"ע עוד בזה.

החיצוניות קודם שיתחילו העקידה וכדי שלא להפסיד שום כוונה מסדר הכוונות ולסיים גאל ישראל עם הנה"ח כותיקין, ומפני דוחק הזמן הקדימו להניח טו"ת תיכף בעה"ש. אמנם מנהג זה לא היה מוסכם דהנה בספר זורח השמש לרבי שלום מלכה (מחכמי בית אל בזמן השמן ששון) כתב בלשון יש בני"א שמניחים מעה"ש ומשמע שאינו מוסכם, ושם פקפק טובא על המנהג וכתב שהוא נגד הדין ונגד פסק מרן בשו"ע סי' ל' ס"א שכתב דזמן הנחת תפילין משיכיר את חבריו הרגיל עמו קצת ואי משום תיקון העולמות שצריך לתקן החיצוניות לפני שיתחיל לתקן הפנימיות כתב להוכיח מהחסד לאברהם דעיקר הקפידא שלא לעלות מעולם לעולם לפני שיתקן החיצוניות. ולכן כתב שיכול להניח תפילין קודם ברייתא דרבי ישמעאל, והוסיף דגם אם לא היה אפשר כן עדיף שלא יתפלל בנץ מאשר שיניח תפילין בעה"ש. [ואגב מוכח דאין להפסיד אפי' כוונה קצרה כדי ליכות להתפלל בנץ וכ"כ מוהר"א פיררא בהגהות הנ"ל והעיד שכן המנהג וקרא את המפסיד כוונה אחת מעוות לא יוכל לתקון אמנם יש מקום לצדד דעדיף לדלג רמזי הכוונות שאינם לעיכובא בסדר בנין ותיקון העולמות כדי להתפלל בנץ החמה וכן יש להוכיח מסדר הדילוג שכתב הגרי"ח ברב פעלים ח"ב או"ח סי' ד', והרי שבשעה"ד יוכל לדלג דברים שאינם לעיכובא, ואפשר דהכא כשאנו מספיק מעה"ש, רוצה לדלג כן בדרך קבע ולכן העדיף שלא יתפלל בנץ. ואכמ"ל]. ומ"מ חזינו להרבה גדולי המקובלים שהבינו לא כן, אלא שלא יתחיל העקידה לפני שהניח תפילין וכנ"ל, וכן מבואר במנהגי בית יעקב למוהר"א מאני (הנדפס בסו"ס תנ"ד"א באות ה') ואמנם שם מבואר שלא הניח תפילין מיד בעה"ש והיה מספיק גם לכוון כל הכוונות וגם להתפלל בנץ יעו"ש. וכ"כ בבא"ח פרשת וירא אות ב' שיניח טו"ת קודם העקידה כדי שיהיו עליו בשעת ק"ש דקרבות שהוא חיוב,

- ד. סדר הקרבנות אומרים בשתיקה⁽¹⁾. ואח"כ הש"ץ מרים קולו בכל סדר התפילה⁽²⁾.
- ה. מתחילין סדר [קרבנות] וזמירות מעה"ש ומושכים זמנם בסדר הכוונות עד שעה אחת במעלה ומטה, ואח"כ קורין ק"ש ומושכים זמנה בכוונה עד העמידה עוד במו"מ רביע שעה, באופן דסומכים גאולה לתפילה בזמן התחלת הנץ החמה והוא הזמן דמעה"ש ועד הנה"ח ד' מילין⁽³⁾.
- ו. כל אחד כופל בעצמו תיבות ה' אלקיכם אמת⁽⁴⁾.
- ז. מסיימין בברכת למינים, שובר אויבים ומכניע זדים⁽⁵⁾.

סומכין על הש"ץ יען דאין מגיעין לו דיש מאריך בכוונתו ויש מקצרים כפי דעת המכוין ולזה צריך לכפול. אמנם יל"ע בזה מדברי הוזה"ק שהביא הב"י בסי' ס"א דלא נתן עצה זו למי שלא קראה יחד עם הש"ץ וחסרו לו ג' תיבות וכתב להשלים עם ט"ו ווי"ן ועכ"ז הו"ל מעוות לא יוכל לתקון יעו"ש. ולא נתן עצה פשוטה זו. וכן הוכיח שם הב"י שאין היחיד אומרה. יעו"ש עוד בזה. אמנם בכה"ח שם סקט"ו הביא כמה אחרונים שכתבו עפי"ד הירושלמי שיכול היחיד לכופלה ושכ"ה דעת רבינו האריז"ל בשעה"כ בדרושי הלילה הנו', והביא שם בסקי"ד שכ"ה מנהג בית אל. ועי' אמל"י בקו' שפת אמת אות נ"ב. [עוד מבואר מהטעם השני שכתב הש"ש דל"מ להשלים אלא בסוף הק"ש ולא ישמע מהש"ץ באמצע ויכוין לצאת, דצריך לבוא על הסדר. וכ"כ בבא"ח פרשת וארא אות א' יעו"ש בכיבוד הדברים ולכן כתב שאם לא יספיק יאמר לבדו וכ"כ בכה"ח שם סט"ז וחלק על האחרונים שכתבו לשמוע מהש"ץ באמצע יעו"ש"ב].

י. כ"כ בפת"ע בסוף הביאור על ברכת למלשינים. וצ"ן לשלמי ציבור שכ"כ, ושהרחיד"א כתב לא כן והוא בקשר גודל סי' י"ז אות ז' שכתב קבלנו שצריך לחתום מינים, וכתב ע"ז הש"ש שם ברם כך מנהגינו בק"ק וכך כתוב בכל הסידורים זדים,

ו. היינו בקול נמוך, והוא להורות הכנעה ואימה ויראה לפני השי"ת. וע"ל באות הבא.

ז. כ"כ בש"ש בריש ח"ג על שעה"כ באות ו' ד"ה שם שכן מנהג בית אל מהטעם הנ"ל באות הקודם וכמ"ש בשעה"כ מנהג רבינו האריז"ל. והביאו המג"א בסי' ק"א סק"ג והכה"ח בסי' מ"ט אות ט', וכ"ה במנהגי בית אל המודפסים בריש ספר דברי שלום באות י"ד. ושם באות י"ז כתב כלפי ברוך שאמר דבשבת מוסיפים נעימות קול.

ח. כ"כ הש"ש בדרושי ק"ש דרוש ג' אות ט' ד"ה ובקהילתנו, וע"ש מה שהאריך לענין זמן הנץ החמה ובגירסאות הרמב"ם וע"ש בשע"ש, ואכמ"ל, וע"ע במנהגים שבריש ספר דברי שלום באות ט"ו. וז"ל מתאמצים הרבה להאריך בנעימות או לקצר לפי העת כדי להשיג לקרוא ק"ש קודם הנה"ח ולהסמיך גאולה לתפילה עם תחילת נה"ח ולהתחיל תפילת י"ח בהנה"ח, עכ"ל.

ט. כ"כ בש"ש ח"ג על שעה"כ דרושי הלילה דרוש ט' אות ד', דכן מנהגינו, וכתב שם בטעמא דמילתא דאפי' כשהוא בציבור צריך להשלים לרמ"ח כ"א לעצמו דמצוה בו וזה למכוונים יען דצריך לכוין להמשיך וכו' וצריך כ"א לכוין כפי שורש נשמתו וזכור נשמתו. וכן כתב עוד שם בדרוש ה' אות ז' ושם כתב הטעם דאין

ח. כשיש ברית מילה וכדו' נוהגים לכוין כל הכוונות [דויעבור ונפ"א] בכוונת הלב דוקא^(א).

ט. לשון תרגום שבקדושה דסדרא אומרים בציבור בקול רם^(ב).

י. מכוונים במנחה רק בפנימיות דפנימיות, ועי' בהערה^(ג).

לכוין בהרהור הלב. ושכ"כ לו מוהר"א מאני בשם היר"א שמנהג קדום הוא בבית אל לכוין כל הכוונות בלבו בין חזרת הש"ץ לקדיש, ולגבי מילה או חתן כתב שם קודם לכן שנכלל יחד עם תפילות כל ישראל שתפילתם שלימה.

יב. כ"כ בש"ש על שעה"כ בדרוש אשרי אות י' הראשון, ופת"ע בסוף כוונת ובא לציון (דף נ"ג ע"ד ד"ה עוד בענין המנהג) ושם כתב שהוא כמ"ש בשעה"כ בדרוש אשרי שרבינו האריז"ל לא היה מקפיד בזה, ושם הביא מהשע"ת בסי' קל"ב דמשמע מדברי הב"י בסי' נ"ט דמה שלא יקראו בקול גדול היינו בציבור כדי שלא יחשב שאומרים הציבור יחד ובזוה"ק אומר דתרגום דוקא ביחיד, אבל היחיד יוכל לאמרו בקול. והש"צ כתב דאין מנהג רבינו האריז"ל מנגד כנגד הזוה"ק, דהרב זלה"ה לא היה מכוין קריאתו עם אחר כלל ולכן אף שהיה אומרו בקול נדון כיחיד, וזה טעם מנהג בית אל הנו', ובבא"ח פרשת כי תשא אות ט"ז כתב דהמנהג בבגדאד לומר בלחש דוקא דאם לא יועיל לא יזיק.

יג. כ"כ בפת"ע בכוונת ק"ש דיוצר בתיבת אחד בסוף אות ל' ד"ה ובענין לכוין כונה זאת דבחי' פנימיות דחיצוניות וחיצוניות דפנימיות במנחה, מנה"ש נראה דצריך לכוין ודלא כמנהגינו עתה בק"ק בית אל יכב"ץ שהנהגו בע"פ דא"צ דלא היה לנו זה קבלה גמורה איש מפי איש רק סברא דנפשינו, ומי יבוא אחר המלך אחר היות הדבר מפורש יוצא בדברי הרש"ש זלה"ה ואינו אלא

עכ"ד. וכ"כ במנהגים שבר"ס דברי שלום אות כ' ועי' מש"כ בזה הגרי"מ הלל שליט"א בבין הרי"ם הנדפס בקובץ מקבציאל גליון ל"ב עמ' ק"ו, דהגם שנמשכו אחרי הרחיד"א החס"ל ומנחת אהרן ובית עובד וכ"נ דעת הבא"ח והרנ"ע, מ"מ רוב הראשונים נקטו לחתום זדים וכמ"ש בירושלמי בפ"ד דברכות ושכן הביא בספר תהלה לדוד מדברי הראשונים. וכ"כ הגר"ח פ"פ ברוח חיים סי' קי"ח ופתח הדביר שם, ושכ"נ דעת רבינו האריז"ל בזה יעו"ש. ויש עוד אריכות דברים בזה ואכמ"ל.

יא. כ"כ בש"ש שכ"ט פ"ט סוף אות ג'. [וכן הביא בכה"ח סי' קל"א סקנ"ד]. וציין הש"ש לאמל"י בשאלה י' [ומקורו בזמרת הארץ באות כ"ד דף ז' ע"ב] ושם כתב דבימים שאין נופלים על פניהם מחמת מנהג כמו אחר פסח ואחר סוכות, ומילה וחתן וכיו"ב שלא נזכרו בש"ס וספרא וספרי ותוספתא, אין ספק שהירא את דבר ה' והחכמים יודעי העיתים הבאים בסוד ה' שצריך שיאמר ויעבור ונפ"א ולמנצח בינו לבין עצמו. ובימים שנזכרו בש"ס ורז"ל נלע"ד שצריך לכוין בכוונת הלב לעשות כל הזווגים, אלא דקשה ע"ז דאם היה צריך לכוין לעשותם היו מתקנים חז"ל איזה דבר של תפילה דוגמת ההלל בר"ח. עכ"ד הזמרת הארץ והביאו האמל"י, ופקפק במש"כ שנעשה התיקון בכוונה לבד, וכתב דבימים אלו נעשה התיקון בשים שלום וצריך לכוין בזה, עכ"ד. והבא"ח בפרשת כי תשא אות ו' כתב שבספר מקבציאל פקפק ע"ד הרב זמרת הארץ וגם על מה שחדש האמל"י לכוין בשים שלום. והסכים רק

יא. אין מכוונים בויעבור ונפ"א במנחה רק אומרים אותו פשוט^(יד).

יב. מכוונים בק"ש ועמידה דערבית רק המשכת המוחין דפנימיות דפנימיות^(יז).

מנהגי ימות השבת

יג. לא נהגו בקבלת שבת לצאת חוץ לעיר^(יח).

טז. כ"כ בפת"ע בכוונת ק"ש דיוצר בתיבת אחד סוף אות ל' ד"ה אך, וז"ל אך בערבית יש לי ספק אם יש לכוין חיצוניות דפנימיות ופנימיות דחיצוניות דלא מצאתי מפורש. ומנהגינו שלא לכוין בערבית בק"ש ועמידה רק המשכת המוחין דפנימיות דפנימיות אח"כ ראיתי בפע"ח ספ"ד דדרושי ר"ה ומשם נראה דאין לכוין וכו' עכ"ל, יעו"ש עוד, וע"ל במנהג י' ובהערה שם.

טז. כ"כ בש"ש על שעה"כ בדרושי קב"ש דרוש א' אות א', והביא שם דברי הכנה"ג וז"ל והענין הוא לצאת נגד ביתם למקום האויר אל הגן או אל החצר במקום פנוי וראוי להקבלה, לא שיחויב לצאת מן העיר, והכל לפי מה שהוא אדם. ולפי המקום, כ"כ בסדר היום וכו' יעו"ש והרב ש"צ הביא ג"כ דבריו, וכתב ע"ז הש"ש וז"ל ונראה דלזה לא נהגו פעה"ק ירושלים ת"ו ובפרט פה קהילתינו ק"ק בית אל יכב"ץ לצאת חוץ לעיר להיותינו בגלות משום פחד הגוים, ומקום הארץ"ל היה בצפת ת"ו וכן כל בעלי התלמוד לא היו יושבים בעיר מוקפת חומה כירושלים ולזה היה קל להם לצאת לשדה וכו', עכ"ל. וכמו"כ כתב עוד בפת"ע בסדר קבלת שבת באות ו' (דף ס"א סוע"ד) ושם כתב וז"ל ומנהגינו לאומרו בביהכ"נ ולא בשדה מפני הגלות פחד הגוים, עכ"ל. ומבואר דגם לחצר ביהכ"נ לא היו יוצאים, וכ"נ קצת מלשון המנהגים שבריש ספר דברי שלום אות ל"ג, וכן מבואר בדברי היר"א בשו"ת הנדפס בסו"ס קנין פירות הנד"מ בעמ' קל"ג וז"ל ומה שנתפלא רו"מ איך

מנהג בטעות. וא"צ להאריך בדברים הפשוטים, עכ"ל. וציין שם לאמל"י בשאלה ט"ז, ומקורו מהרב זמרת הארץ ושם כתב תו"ד אבל בכלים אמצעיים במנחה ובכלים חיצוניים דערבית כל הכוונות דשחרית שייך בהם זולת המקיפין של התפילין דאלקי אברהם וכו', עכ"ל. והנה כוונת הש"ש לחלוק בזה על היר"א שכתב (והודפס לפנינו בקנין פירות אות ד') דהן אמת זה כמה שנים שהמנהג היה לכוין במנחה חיצוניות דפנימיות מכח דברי הרב זמרת הארץ הנ"ל, אלא דברש"ש משמע פנימיות דחיצוניות שייכא, ועכ"ז כתב דשוא"ת בשניהם עדיף, יעו"ש טעמו, וסיים ובכן הסכמנו עתה והוקבע המנהג שלא לכוין בכל הכוונות לא דחיצוניות דפנימיות ולא דפנימיות דחיצוניות, הגם שיש לצדד ולהשיב בזה, וע"ז נאמר טוב מעט בכוונה, עכ"ד. וכמ"כ בעלי נהר (בערבית דלי"פ אות ג') הבי"ד הרש"ש והזמרת הארץ הנ"ל וסיים ולמעשה אין אני מכוין בערבית ומנחה כ"א בפנימיות דפנימיות דשוא"ת.

יד. כ"כ בש"ש על שעה"כ בדרוש א' דק"ש סוף אות י"א, וכתב דאפשר דהטעם דאין בנו כח לירד בבי"ע בזמן שהדין גובר בעולם כדי לברר בירורים מבי"ע וכו' עכ"ד. [וקצ"ע שכתב בכוונת מנחה וז"ל דמנהגינו בק"ק לומר ויעבור ונפ"א פשוט ולא ידעתי טעם] ואמנם בצדק ושלום (בנד"מ עמ' כ') כתב ע"ז זה פשוט אצלי שצריך לכוין כל אותם הכוונות, ומנא אמינא לה וכו', יעו"ש.

יד. קבלת שבת אומרים כשהם עטופים בטלית^(ח).

טו. סדר קבלת שבת אומרים ב"פ מזמור לדוד בקול נעים באימה ויראה^(יח). ומסבבים את התיבה ב"פ, הקפה א' מתחילת מזמור לדוד עד אמירת ה' יברך את עמו בשלום, והקפה השניה באמירת בואי כלה ב"פ בקו"ר ופעם השלישית בלחש, ומתחילין תיכף לומר מזמור שיר ליום השבת וגומרים ההקפה הב', ואח"כ מסירין הטלית כ"א מעליו^(יט).

טז. מקיפין בקבלת שבת את התיבה בביהכ"נ ולא את השולחן בבית^(כ).

ותתעטף ראשך בו כנודע סביב גרונך וכנ"ל במסכת שבת פ"ב דף כ"ה ע"ב ממנהגו של רבי יהודה בר אלעאי ופסקו הרמב"ם בפ"ל מהלכות שבת ה"ב ותקיף השולחן, וכתב שם השמן ששון בדרוש א' אות ס"ה דכיון דהטלית גדול הוא רמז לבחינת אור המקיף והקפת השולחן הוא בחינת אוה"מ, ולכן מתעטפים בטלית בעת ההקפה, ואמנם שם בשעה"כ כתוב דאחר קב"ש שבשדה ילך לביתו ויתעטף בטלית וכנ"ל ומנהג בית אל כיון שהתפללו מנחה מעוטפים בטלית נשארו עם הטלית עד אחר ההקפה, וע"ע לקמן במנהג הבא. וכן הנהיג מוה"ר א' מאני בחברון דנשארו עם הטלית מתפילת המנחה וכתב דאף אם אירע שלא לבשו קודם לובשים טלית בלא ברכה ומקיפים.

יח. אחד כנגד או"פ הנעשה בשדה, ואחד כנגד אוה"מ על השולחן.

יט. כ"כ בפת"ע בסדר קבלת שבת דף ס"ב ע"א ד"ה ועתה. וכ"כ בכה"ח סי' יח סק"ב שהיו פושטים הטלית תיכף אחר קב"ש.

כ. כ"כ בש"ש בביאורו על שעה"כ בדרוש קבלת שבת אות ס"ב. והיינו דאף דבשעה"כ כתוב להקיף את השולחן כתב הש"ש שם וז"ל ויען ידוע ומפורסם הוא דבית הכנסת זה נקבע למכוונים כמלאכים ולזה אין בו יוהרא ומקיפים את התיבה

אינם יוצאים אל השדה וכמו שהיה נוהג הרב האריז"ל זיע"א, הכלל העולה ביד רומ"מ כי לכל יש סוד הפנימיות ויש סוד של חיצוניות ופשוט, וסוד השדה ידוע שהוא החקל תפוחין שהוא המלכות שעיקר הכוונה הוא זה, ורבינו האריז"ל שהיה בצפת וכשהיה יוצא מביתו היה פוגע בשדה בלי שום עוברים ושבים מבלבלים היה מקיים הדבר גם על פשטן של דברים, לא כן אנו בדין אנה נלך ואנה נפנה, אם לא כי עינינו לנכח יביטו בשדה הר הזיתים אשר נגד חלוננו, ונסתפק בסודו נדרש ודי בזה וכו', לא כן באיסקופיא היוצאים לעזרה, מה ענין עזרה לשדה על מה אדניה הטבעו וק"ל, עכ"ל. [שם השואל הביא ראיה ממנהג אישקופיא שיוצאים חוץ לביהכ"נ ומקבלים קב"ש] ומבואר דמנהג בית אל לא לצאת גם לחצר ביהכ"נ אלא שמדברי היר"א מבואר דאין נ"מ לצאת לחצר דאינו כשדה וזה לא כדברי הש"ש הנ"ל, ומוהר"ח פ' בכה"ח שלו סי' כ"ח אות ג' ג"כ כתב דכשמקבל קב"ש יצא לחוץ וכו' ובביהכ"נ יבוא על נכון דיוצא לעזרה והוא כדברי הש"ש, וכ"כ הבא"ח בפרשת וירא אות ב', ומ"מ לדברי הש"ש יש להבין למה לא יצאו חכמי בית אל לחצר ביהכ"נ.

יז. הנה בשעה"כ דף ס"ו ע"ד אחר סדר קבלת שבת שעושין בשדה כתב אח"כ תלך לביתך ותכנס ותתעטף בטלית מצויצת בציציות כהלכתה

יז. אין אומרים פזמון לכה דודי בקבלת שבת (כא).

יח. מכוונים בכל סדר התפילה בכל סדר הבירור דרפ"ח והמשכת המוחין בק"ש ועמידה. וכן בנין אב"א ונסירה וחזרת פב"פ וזווג, הכל כסדר החול (כב).

יט. מכוונים בכוונת הקדיש כסדר החול, [ועי' קצת שינויים בהערה] (כג).

כ. אין מכוונים בק"ש דקרבות (כד).

יכב"ץ, אלא שצריך המכוין ליתן בדעתו בחי' אותה התפילה שמתפלל בה.

כג. כ"כ בש"ש על שעה"כ דרוש שחרית שבת אות ד' דמש"כ הרב דהקדישים דיום שבת לא קבלתי כוונתם מפי מורז"ל, כוונתו מאיזה בחי' הוא, דבחול הוא מישסו"ת, ובשבת אם הוא מאו"א או מישסו"ת, אך במק"א ביאר שהוא באו"א עלאין וא"א, וע"כ יש לכוין כל סדר הכוונות של הקדיש ע"ד כל סדר אותה הק"ש והעמידה הנאמרת בעת ההיא, וכן מנהגינו לכוין כל הקדישים דחול בשבת בסדר אחד, ואנו מכוונים אותם סתם ויהיו מה שיהיו, ואין שינוי כלל רק בענין המוחין דעי"מ דאינם כמו בחול, וכן בערבית דלי"ש מוסיפים לכוין בו' מרגלאן וגם וכו', עכ"ד. ובפת"ע (דף ס"ה ע"ג) ד"ה קדיש פירט יותר דיש לכוין כסדר החול אלא שאין לכוין רק הנרנח"י שהם ההויו"ת המנוקדות עם המוחין שבהם אלא שלא פורש מה הם שמות המוחין לכן יכוין סתם עם שמות המוחין וכו', וכ"כ היר"א בספרו קנין פירות אות ט"ז (בנד"מ דף י"ח) דכן היו מכוונים הש"ץ בבית מדרשינו, וע"ש שהאריך בביאור ענין זה, ושכן נהג הרב אג"ן כמו שנהגו הראשונים.

כד. כ"כ בפת"ע על ק"ש דקרבות דחול בדף י' ע"ב דכן נראה שאין לכוין בשבת וכך אנחנו נוהגים פה ק"ק בית אל יכב"ץ, וכתב שם בטעמא דמילתא דלא נמצא מפורש לא בדברי רבינו והרש"ש והתו"ח ז"ל אופן הכוונה שבו, ואפי'

שהוא עיקר יותר משולחן. עכ"ל. והיינו דמש"כ בשעה"כ להקיף את השולחן היינו כדי שלא יהיה יוהרא בביהכ"נ להקיף בפרסום, וכמ"ש שם גם קודם לכן. ועי' במנהגי בית אל המודפסים בריש ספר דברי שלום, וצ"ל דמש"כ שם וכשהולכים לבתייהם צ"ל דמיירי אחרי ערבית.

כא. כ"כ בפת"ע בסדר קבלת שבת ריש אות ו' דף ס"א סוע"ד אחר שציין לסדר קבלת שבת כתב וזה הסדר דוקא, ולזה אין אנו נוהגים לומר לכה דודי, והיינו שלא הזכירו לא רבינו האריז"ל ולא הרש"ש וע"כ אין מוסיפים ולא גורעים מהסדר שסדר אמנם מהר"י צמח בהגה בפע"ח בשער השבת פ"ח ובספרו נגיד ומצוה כתב שהמהרה"ו נהג לאומרו. וכ"כ הבא"ח בשנה שניה פרשת וירא אות ב' ואות ה'. והנה במנהגי בית יעקב הנדפסים בסוף ספר תנא דבי אליהו למוהר"א מאני כתב באות ל"א סדר קבלת שבת ולא הזכיר לכה דודי ומבואר דלא היה אומר, וכתב שם בהערות להגרי"מ הלל שליט"א שמוכח דעת הסוברים שלא לומר היינו משום שלא הזכירוהו רבינו האריז"ל והרש"ש אבל לא מצד הפסק ובפרט שמצינו כמה גדולים דס"ל לומר.

כב. כ"כ הש"ש על שעה"כ בענין יוצר דערבית דליל שבת אות א', והוכיח כן מדברי הרש"ש, והביא שם שבהוראת שעה נסתפק בזה וכתב דאחר ראות דברי הרש"ש, אין לנו שום ספק בזה, וכן אנו עושים מעשה בקהילתינו ק"ק בית אל

- כא.** מכוונים רק בששה היכלות הנרמזים בששה הכל שבתחילת יוצר של שבת^(כה).
- כב.** מכוונים בהמשכת הטיפה בתיבת אחד דק"ש מחיצוניות עתיק^(כו).
- כג.** המנהג לכון בשחרית דשבת רק בפנימיות וחיצוניות דפנימיות^(כז).
- כד.** מכוונים בתפילות מוסף ומנחה וכן ערבית דל"ש רק בפנימיות דפנימיות, ועי' בהערה^(כח).

עתיק בקהילתנו אין שום אחד מהמכוונים עושה שום רמז לבחי' היכל הז'.

כו. כ"כ בש"ש בדרושי ק"ש דרוש ב' סוף אות ג'. יעו"ש מה שהסתפק גבי פנימיות עתיק בשבת, והוסיף דזה פשיטא דיש לכון מחיצוניות עתיק לפחות כמו בחול בתפילת שחרית וכן מנהגינו בק"ק בית אל יכב"ץ.

כז. כ"כ בש"ש על שער השמות פ"א בשאלה בסוד"ה גם צריך לכון, והנה בפת"ע בדף ז' ע"ג ד"ה אך, פקפק על מנהג זה, והביא מדברי הרש"ש דע"י הק"ש הוא בירור ותיקון ד' בחי' שהם פו"ח דפנימיות ופו"ח דחיצוניות, וכתב דלא כן מנהגינו כיום בק"ק בית אל יכב"ץ לכון בכוונת ק"ש כל אלו הבחי' בשבת רק המשכת המוחין דפו"ח דפנימיות בק"ש וכן בעמידה. וכ"ז ג"כ בתפילת שחרית דוקא, ומנהגינו זה לא מפי סופרים ולא מפי ספרים, ולא ידעתי כעת לברר הענין וכו', ועי' תו"ח שכתב לכון בשבת כל הד' בחי' וכו', עכ"ד. אמנם בכוונת אחד דק"ש דחול בסופו באות ל' ד"ה ובענין לכון בשבת (דף כ"ד ע"ג) הסכים עם המנהג דאין לכון כוונת פנימיות דחיצוניות ונתן טעם לדבר, והאריך יותר בתיבת אחד דק"ש דשבת (בדף ס"ו סוע"ב) דלא שייך לכון פנימיות דחיצוניות, יעו"ש"ב.

כח. כ"כ בפת"ע דף ז' רע"ד שכן המנהג, וכתב ע"ז דאין כ"ז עפ"י הקבלה ויתומים היינו ואין

שנמצא בספר אמל"י בשם זמרת הארץ סדר נוסח הק"ש דקרבות שהוא בבחי' וכו' אין מקום לכון בה וכו', וא"ת לכון אותה ע"ד החול וכו' גם זה ליתא וכו'. יעו"ש שהאריך. וכ"כ במנהגים שבריש ספר דברי שלום באות ט"ז, אמנם בהגהות מוהר"א פירא על מנהגים אלו (הנדפס בקובץ מקבציאל גליון י"ד) כתב זה אינו בדברי שלום הישן אלא איזה כותב כתבו מעצמו, אבל אנחנו פה ק"ק בית אל יכב"ץ ראינו לראשונים כמלאכים מכוונים בק"ש דקרבות כמו בחול וגם אנחנו כמוהם נעשה ונצליח וכו', והביא שם עוד מדברי התו"ח שכתב שאין הפרש. ונראה שאח"כ השתנה המנהג וכמ"ש הש"ש, וכן מצינו להיר"א בקנין פירות אות ט"ו (עמ' י"ג) שהסתפק בזה והאריך וסו"ד העלה שאין לכון בה, וכ"כ בשמחת כהן סוס"י ס"ז דכתב שכן המנהג שלא לכון וכ"ד הרשד"ך.

כח. כ"כ בש"ש על שעה"כ בשחרית דשבת אות ט', והביא שם דמהר"י צמח כתב לכון באין ערוך ל"ד, ובאמל"י בשפת אמת אות ה' והוא מהרב זמרת הארץ כתב באל אדון על כל המעשים עם ה' של המעשים גי' הכל. והביא ממוהר"ח פניסו שכתב בהפזות בכל יום דעם האותיות גי' הכל. [וזה הביא ג"כ הגר"ח פ"ב בכה"ח שלו בסי' כ"ח אות מ"ז והכיר שלמה בשער השבירה פ"ג עמ' תתקי"ד במ"ת], והש"ש לא הסכים עם כ"ז וכתב דאחר דרבינו סתם ומהרש"ו הצ"ע, וגם הרש"ש שירד לעומק דברי רבינו לא כתבו בסיודורו גם

כה. אומרים בריך שמיה רק בהוצאת ס"ת דשחרית של שבת^(כט).

כו. אין עולים לס"ת בשבת אלא שבעה עולים, וביו"ט חמשה ואין מוסיפים עליהם^(ל).

כז. אומרים במנחה וינוחו בו ולא במ^(לא).

שאומרים קדושת כתר במוסף לכן יכול לומר בריך כתרך ואתרך, ומשא"כ בחול אין טעם לאומרו עכ"ד. ועל מנחת שבת לא כתב להדיא, אולם ברב פעלים בח"ג בסוד ישרים סי' ח' משמע לאומרו דשם הביא הרבה אחרונים שכתבו לאומרו אפי' בחול ושכן העידו על מנהג צפת וכתב דהכי מסתברא אלא שבבגדאד לא נהגו לאומרו בחול הואיל ונפק מפומיה דהרחיד"א, ומבואר דשלל רק ימות החול אבל במנחת שבת יש לאומרו.

ל. כ"כ בביאורו על שעה"כ בדרוש ענין השינויים שבין שבת ויו"ט באות כ"ז בד"ה ועוד, והיינו דכל תקנת חכמים יש לו טעם בסוד ועליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע, ובספר שלמי חגיגה בסופו בדף רמ"ט הובא פסק מוהריט"א ושם כתב על מנהג זה שתקנו הרש"ש שלא להוסיף וכן נהגו מיום שנת"ס בית המדרש ואפי' ביום שמחת תורה אין מוסיפים, ושם האריך בתשובה בקורא שטעה ביום א' דחזה"מ פסח ולא סיים פרשת המועדים עם השלישי, כיצד יתקן מבלי להוסיף חמישי בחזה"מ, יעו"ש"ב. וע"ע בכה"ח סי' קל"ה סק"כ.

לא. כ"כ בפת"ע בסדר עמידה של שבת (דף ס"ט ע"א) וז"ל ודע דמנהגינו פה ק"ק בית אל יכב"ץ לומר וינוחו בו כל ישראל גם במנחת שבת ולא אמרין וינוחו במ, והטעם נראה שהוא פשוט שאין עליה לנוק' עם ז"א בדיקנא דא"א רק ז"א לבד וכו', והנה בשכנה"ג בסי' רס"ח כתב לומר במנחה וינוחו במ. יעו"ש טעמו, והרחיד"א במחב"ר שם סק"ז קיים הדבר אף שלא הוזכר

אב וכו', ונראה פשוט דיש לכון בחיצוניות דפנימיות וכו' בנה"ש, ובתו"ח כמ"כ כתב לכון אפי' פו"ח דחיצוניות, עכ"ד. וכ"כ עוד בפת"ע בסדר תפילת ערבית של שבת (דף ס"ז רע"ד) וז"ל אך זה צ"ע על מנהגינו שא"א מכוונים בתפילת מוסף לחש וחזרה וכן במנחה רק בפנימיות דפנימיות ומגלן לשנות משחרית, עכ"ל, אמנם בערבית דליל שבת הסכים לכון בפנימיות דפנימיות דוקא, וכתב שם בהמשך דבריו וכן אנו נוהגים, וע"ע לעיל הערה ט"ו.

כט. כ"כ בשעה"כ בענין הס"ת בשבת, וכתב עליו שם בש"ש דכן מנהגינו בק"ק בית אל יכב"ץ דוקא בשחרית וכתב דהוא דלא כהרחיד"א בלדוד אמת סי' כ"ב אות ב' ובמחב"ר סי' רפ"ב סק"ב שכתב לאומרו גם במנחת שבת, ומ"מ הביא שם ממנהיג"ן דאפי' בחול אינו אסור אלא דמנהג הרב בשחרית דשבת דוקא. והנה שם במחב"ר כתב דאין כוונת הרב בשעה"כ לאפוקי מנחת שבת, ואדרבה באגרות הרמ"ז כתב שעיקר אמירת בריך שמיה לאומרו במנחת שבת. והוסיף במחב"ר דלחכמי המדע מבואר דעיקרו במנחת שבת ומהרח"ו אתא לאשמועינן שרבינו האריז"ל היה אומרו גם בשחרית וכן הנהיג הרא"מ בחברון וכמ"ש במנהגי בית יעקב באות ל"ו. וכתב בכה"ח סי' קל"ג סקי"א דכיון דליכא איסורא אם אומרו אפי' בחול נהרא נהרא ופשטיה, והמנהג בינינו לאומרו בשבת שחרית ומנחה, וביו"ט ור"ה ויוה"כ שחרית. ובבא"ח בש"ב פרשת תולדות אות ט"ו כתב לאומרו בשבת ויו"ט ויוה"כ והוסיף גם בר"ח

כת. אומרים ויהי נועם ואח"כ ואתה קדוש במוצש"ק גם בשבוע שחל בו יו"ט^(לב).

מנהגי ראש חדש

כט. אומרים שיר של יום מיד אחרי אשרי ובא לציון קודם מוסף^(לב).

במוצש"ק כשחל יו"ט באמצע השבוע מנהגינו פה ק"ק בית אל יכב"ץ לומר דוקא פסוק ויהי נועם ואח"כ ואתה קדוש עכ"ל, ומבואר דיושב בסתר לא היו אומרים, וכ"כ במנהגים שהובאו בריש ספר דברי שלום באות ל"ח, וז"ל ואפי' שבוע שחל בו יו"ט אומרים אותו פסוק לבד וכן בחוה"מ פסח וסוכות אומרים אותו דוקא ופשוט בלא כוונה, ואח"כ אומרים ואתה קדוש וכו' עכ"ל. ומבואר כנ"ל והוא דלא כהפוסקים שכתבו שלא לאומרו כשחל יו"ט באותו שבוע, וכמ"ש הטור והרמ"א בסי' רצ"ה. ושם בברכ"י כתב דע"ד האמת מוכרח אמירתו בכל מוצאי שבת, והנה בבא"ח פרשת ויצא אות ו' כתב וז"ל ודע דאע"פ שכתבו הפוסקים הפשטנים דאין לומר ויהי נועם כשחל יו"ט באמצע השבוע, מ"מ עפ"י הסוד צריך לאומרו בכל מוצש"ק וכמ"ש הרחיד"א בברכ"י סי' רצ"ה ובש"צ ובחס"ל וכו', ותהלות לאל קודם כמה ישנים תקנתי בס"ד המנהג לומר ויהי נועם עד סוף המזמור בכל מוצאי שבת באין הפרש כלל, עכ"ד, ומבואר דלא חילק בין פסוק ויהי נועם לפרק יושב בסתר ולא כמו מנהג בית אל הנ"ל, וכן פשט המנהג.

לג. כ"כ בפתח עינים בסוף כוונת התפילה (דף נ"ד ע"ב בד"ה בר"ח) וכ"כ במנהגים שבריש דברי שלום באות כ"ג, וכן מבואר בכה"ח סי' תכ"ג סק"י ובנתיבי עם שם כתב כן בשם מנהג ירושלים. וכן הנהיג הגרא"מ בחברון כמבואר במנהגי בית יעקב אות לט.

בדברי רבינו האריז"ל מ"מ כ"כ המשנת חסידים והרמ"ז וכתבו סוד בדבר וכן המנהג דמארי דרזין ואין לשנות המנהג. עכ"ד. והביאו בשלמי חגיגה דף קצ"ה ע"ב, אולם הגאון שמ"ח גאגין נין הרש"ש כתב בספרו יריעות האהל דקבלה בידיו דדעת הרש"ש לומר בו ושכן קבע במדרש בית אל וכמ"ש כאן הפת"ע. וכן הנהיג הגרא"מ בחברון כמבואר בקונטרס המנהגים בית יעקב אות ל"ו. והנה בשערי רחמים ח"ב סי' רל"ז כתב לדחות טעמו של הש"ש דשייך מנוחה לשניהם דגם לה נמשך הארה מא"א אף שאינה עולה כמו ז"א, והביא שכ"כ הבא"ח בפרשת וירא דדבר זה לא נתבאר לא בדברי רבינו האריז"ל וגם בסידור הרש"ש לא נתפרש על מנחה ושמעתי דמנהג החסידים בעיה"ק ת"ו לומר בו אך מנהגינו לומר בם כמ"ש הרמ"ז ומשנת חסידים, עכ"ד. [ואפשר דלא ראה דברי הרב שמ"ח הנז' ואם היה רואה שיש עדות שכן ס"ל לרבינו הרש"ש היה חוזר בו]. ועוד הביא שם שכן נהגו חכמי המקובלים באר"ץ לומר בם, אמנם בשו"ת דעה והשכל ח"ג אות י"ג כתב דמה דמקבלת הארה מא"א כלפי עליית ז"א אינה נחשבת מנוחה ע"ד מ"ש הרב דאין אומרים ישמחו במלכותך, וע"כ אין לנו אלא דברי בן עמרם כיון שיש קבלה איש מפי איש עד רבינו הרש"ש אין לבטל מנהגם של ראשונים כמלאכים עכ"ד, יעו"ש עוד מש"כ בזה.

לב. כ"כ בפת"ע בכוונת ויהי נועם במוצש"ק (דף נ"ג ע"ג ד"ה בענין) וז"ל בענין ויהי נועם

ל. קודם מוסף אומרים שירת אז ישיר ישראל עלי באר וגו' עד ונשקפה על פני הישימון. ואח"כ לשם יחוד דמוסף וקדיש^(לד).

לא. אין מקדשין את הלבנה עד שיעברו עליה ז' ימים שלמים מהמולד^(לה).

מנהגי יום טוב וחזה"מ

לב. אין מוסיפים במזמורים מזמור השייך לאותו רגל^(לו).

לג. גם ביו"ט מתחילין פסוקי דזמרה במזמור שיר^(לז) ליום השבת^(ח).

הרש"ש שכל דבריו הם סולת נקיה מדברי רבינו האריז"ל וכמו שהעיד על עצמו, וע"כ הכי נקטינן לברך רק אחר ז' שלמים מהמולד אף שהוא נגד הפוסקים, וכ"כ הגרי"מ שליט"א בספר עמודי ההוראה על המורה באצבע שם והביא שם רוב ככל המקובלים ראשונים ואחרונים שכ"כ, ושכ"כ בחסל"א סי' תכ"ו סק"ג וכה"ח שם סק"א, ובא"ח ש"ב פרשת ויקרא אות כ"ג, וע"ע מש"כ לבאר בזה בעומק הדברים בתו"ח דף ק"ל ע"ב.

לו. הזכיר כן בפת"ע לגבי ר"ה בדף צ"ב ע"ב ד"ה גם בענין. וכ"כ המנהגים שבר"ס דברי שלום באות ע"ג. וה"ה שאר יו"ט, וכמ"ש בבא"ח בש"ר פרשת ויגש אות ו' וכה"ח סי' נ"ב סק"נ. וכן הנהיג הגרא"מ בחברון כמ"ש במנהגי בית יעקב באות מ"ו.

לז. כולל הפסוק הראשון ועמש"כ בזה בכה"ח סי' נ"א סקמ"ט.

לח. כ"כ בפת"ע בריש סדר כוונת פסח (דף ע"ט ע"ד) בד"ה גם בענין אמירת, וכתב בטעמא דמילתא דגם יו"ט נקרא שבת, וכ"כ הרב אג"ן בתחילת המנהגים המובאים בר"ס דברי שלום באות ג'. וכן הנהיג הגרא"מ בחברון כמ"ש במנהגי בית יעקב אות מ"ו. ועי' בכה"ח שם דברי האחרונים בזה.

לד. כ"כ בפתח עינים שם וכתב שכ"כ בסידור אלא שאינו מהרש"ש אלא מדברי החמדת ימים שכן היה נוהג רבו. והביא מנהג זה גם במנהגים שבריש ספר דברי שלום סי' מ"ב, וכן הביא בכה"ח בסי' תכ"ג סק"י וכתב הטעם מפני שבפרשה זו נרמז בחי' עילוי המלכות ויש לה עילוי בר"ח, ועיקר העילוי בתפילת מוסף. וכן הזכיר מנהג זה בנתיבי עם שם וכן הנהיג הגרא"מ בחברון כמבואר במנהגיו שם.

לה. כ"כ בפת"ע בהקדמת ברכת הלבנה (בדף ע"ו סוע"ב) ושם האריך במקור הדברים שלא נמצא מפורש יוצא בדברי האריז"ל. ואדרבה בפע"ח כתב מהרח"ו ברכת הלבנה אנו אומרים בר"ח לפי שאז היא מתחדשת וכו' וע"ש שהאריך בזה ובסו"ד כתב דדעת מוהר"י גיקטיליא שלא לברך קודם ז' ודבר קשות למברך קודם ז' ולזה שוא"ת כיון דאין איסור בדבר וכן פסק מרן בסי' תכ"ו וכ"כ הרחיד"א במו"ב (אות קפ"ב) וכן נתפשט המנהג וכן מנהגינו פה ק"ק בית אל יכב"ץ ואין לשנות המנהג עכ"ד. וכן העיד על המנהג במנהגים המודפסים בר"ס דברי שלום אות מ"ג והוסיף שם דאפי' במוצש"ק קודם הזמן אין מברכים. ועי' מה שהאריך בזה בספר שמן המשחה דסי' תכ"ו דכ"כ כמה גדולי המקובלים. וכיון שכ"כ הרש"ש בסידורו, נאמן עלינו רבינו

לד. אומרים מזמור לתודה בין בחוה"מ פסח ובין בחוה"מ סוכות (לז).

מנהגי פסח ועומר

לה. בימים שבין י' ניסן עד פסח מכוונים כסדר שאר הימים (מ).

לו. כשחל פסח בשבת מכוונים בסדר קבלת שבת כל סדר הכוונות של עליית העולמות כסדר שאר שבתות השנה (מא).

לז. הקדישים דליל פסח דקודם ברכו וקודם העמידה אומרים אותם פשוט בלא כוונה, ובקדישים שאחר העמידה מכוונים (מב).

לח. מכוונים בק"ש ועמידה בפנימיות דפנימיות דוקא ולא מכוונים בפנימיות

שאינו חוזר בכל שנה כך הרי הם כשאר הימים כי י"ל הואיל ונתבטל קרבן פסח בעוונותינו הרבים ולא תקנו לנו רז"ל שום מעשה מצוה במקומו. וכתב ע"ז הש"ש דנראה שיש חיסור לשון בסוף דבריו, ומ"מ כתב ע"ז שהמנהג בבית אל לכוין כסדר שאר הימים ומכוונים שהוא לסדר פרצוף הימים וכמו שחילק התנ"ח. אלא דהצ"ע למה בעומר לא מכוונים בפרצוף הימים ומ"ש הכא, יעו"ש מש"כ בזה ושם בשע"ש בישוב הקושיא.

מא. כ"כ בפת"ע בריש כוונות הפסח, וכתב שם דהטעם הוא דעדיין לא הגיע עת בחינת הזמנים עד הלילה. יעו"ש עוד.

מב. כ"כ בפת"ע שם בד"ה גם מנהג, וכתב שם דהטעם דבלי"פ סדר כניסת המוחין דגדלות תחילה ואח"כ הקטנות משום פחד ובסדר הקדיש הקטנות תחילה, וגם בקדיש דקודם העמידה הגם שנכנסו בק"ש הו"ק דגדלות דאימא עדיין לא נכנסו המוחין דאבא ויש פחד ולכן אין לכוין, אבל הקדישים שלאחר העמידה פשוט שצריך לכוין שכבר נכנסו כל המוחין בעמידה ואין פחד. עכ"ד. וכן הזכיר מנהג זה בקנין פירות להיר"א עמ' נ"ט.

לט. כ"כ בפת"ע בכוונת מזמור לתודה (בדף י"ג סוע"ב) וכן בריש כוונת פסח (דף ע"ט ע"ד ד"ה גם בענין אמירת) ובטעמא דמילתא כתב דלהיות קרבן תודה נוהג לעולם אפי' לעתיד. והוא דלא כדברי הרמ"א בסי' נ"א ס"ט דלא לאומרו בימי הפסח דאין תודה קריבה בהם ולא בער"פ. וכבר כתבו שם בשכנה"ג ופר"ח דמנהגינו לאומרו והביאום בשלמי ציבור (דף ס"ח ע"א) ובכה"ח שם סקנ"א. וכן הביא מנהג זה הרב אג"ן בתחילת המנהגים המובאים בר"ס דברי שלום באות ב' ושם כתב הטעם מהכנה"ג שאומרים אותו לשם הודאה אע"פ שאינו קרב לכד משבתות וי"ט דאיכא מזמור אחר.

מ. כ"כ בש"ש על ע"ח בשל"ו פ"ב אות כ"ב ד"ה ועוד. וקאי ע"ד הרב שם שאמר דבהגיע תור גאולת מצרים בעשרה לחדש לקחו הפסח להורות כי אז היתה פרצוף שלם בסוד אב"א ב"ס ואח"כ המתינו עוד ה' ימים והאירו בה עוד ה"ר שבו וכו', ושם כתב הרש"ש בהגהה צ"ע אם ענין זה מתעורר בכל שנה בעשור לחדש ניסן ונ"מ דא"כ אין לכוין באותם הימים רק מבאהבה ואילך, ואם אינו כן

דחיצוניות וחיצוניות דפנימיות^(מג).

לט. מכוונים בק"ש דלי"פ כמו בחול הרפ"ח^(מד) ולהמשיך לנוק' נה"י דקט"ב, ובמילת ישראל כבר היה גד"א מקדושת היום ולהמשיך נה"י וחג"ת דגדלות ב' דאימא עילאה והכל כמ"ש בסידור וכו' ^(מה).

מ. אין מכוונים ^(מו) הכוונות השייכות ללאה ^(מז) אלא מכוונים נוק' סתם ^(מח).

שלא לכיין להמשיך מוחין ללאה.

מז. והיינו בתיבת אחד דק"ש רמיות לאה בד' דאחד וחבור לאה עם רחל, ובתיבות ברוך שם כבוד המשכת ההארות מלבושי נה"י דאימא ללאה, ובעמידה בתיבות האל הגדול הגבור והנורא בנין לאה. ובתיבת ואלקי אבותינו המשכת מ"ו ללאה הרביעית. וכן בהמשכת השלשה מ"ו שבתיבת אלקי אברהם וכו' שאז נתקנות הג' לאות הפנימיות כתב הש"ש בפת"ע דף פ"א ע"ב ד"ה גם דשוא"ת ואכמ"ל. וע"ע לקמן במנהג מ"ד מ"ה מ"ו.

מח. כ"כ בפת"ע בכוונות פסח בתיבות בשכמל"ו שכן מנהגינו בק"ק בית אל יכב"ץ. והנה בתחילה הביא מהסידור [והוא מהרד"ם] שכתב כן שבמקום לאה יכין נוקבא סתם והקשה ע"ז דמה מועיל שינוי בשם אם אין לכיין בלאה שכבר נתבטלה וכן הקשה מוהר"א משען בצדק ושלוש (דף צ' ע"א) דאזהרה שמענו מדברי הרב והרש"ש שלא לכיין המשכה ללאה ולא בקריאת השם תליא מילתא, וע"ע מה שהקשה שם ע"ז, ורצה הש"ש שם בפת"ע לתרץ וכן תי' היר"א בתשובתו למוהר"א משען והודפס בספר קנין פירות הנד"מ מעמ' ס', ועיקר תירוץ הוא שנוקבא סתם הכוונה לרחל העליונה המבואר בשי"ט רפ"ז יעו"ש שהאריכו בזה. ושם בדברי היר"א ר"ל כן גם בדעת הרש"ש, אך בפת"ע שם כתב דמפשט שער הכוונות לא משמע כן אלא דלא לכיין אפי' נוק' סתם וכתב דלאהבת הקיצור איני מרבה בראיות

מג. כ"כ בפת"ע בכוונות פסח דף פ' ע"ג ד"ה ובענין כוונת וכתב דלא פורש בדברי הרב ז"ל וגם לא מצינו בדברי הרש"ש שום רמז לכוונת פנימיות דחיצוניות וחיצוניות דפנימיות ולזה שוא"ת. ומ"מ כוונתנו בפנימיות דפנימיות וממילא נתקן כל מה שלמטה. וכן מנהגינו בק"ק בית אל, עכ"ד. אמנם בעלי נהר בכוונת ערבית דלי"פ באות ג' אחר שהסכים דבמנחה וערבית בחול שוא"ת ולא יכין אלא בפנימיות דפנימיות כתב דבלי"פ אפשר דיש לכוונם עפ"י מש"כ בנה"ש דנמשכין בערבית דלי"פ כל המוחין דמדת לילה ויום עכ"ד.

מד. אלא שהוא בבחי' הפרצוף חכמה דז"א. ש"ש שם.

מה. כן מבואר בש"ש על ע"ח בשער ל"ו פ"ב אות כ"ב תוך ד"ה ועוד. אמנם היר"א כתב בתשובה למוהר"א משען והודפס בקנין פירות בעמ' נ"ט כתב שהמנהג אצלינו שאין לכיין בשמות המוחין האלו ג"כ רק בנרנח"י דנפש ותול"מ, יעו"ש מש"כ בטעמא דמילתא. ונראה שהשתנה המנהג מזמן היר"א לש"ש, וע"ע מש"כ בזה הבאתי לגני ח"ד בתחילת ההגהות על סידור דלי"פ בעמ' ע"ג, ובספר הבן בחכמה סי' כ"ו אות ד', וע"ע דעות המקובלים בזה בשע"ש במקומו, וכאן קצרת.

מו. עפ"י המבואר בשעה"כ דרוש ד' מדרושי הפסח דלאה מתבטלת בפסח ונכנסת בפנים הז"א כדי שלא ינקו החיצונים ממנה. וכ"כ הרש"ש בנה"ש (דף ל"ד ע"ד) וז"ל אלא שצריך להזהר

מא. מכוונים בלי"פ גם מבאהבה ואילך ע"ס העמידה (מט).

מב. כשחל פסח בשבת אומרים ברכת מעין שבע (נ).

מג. סדר כוונת הקידוש דלי"פ כמבואר בהערה (נא).

הרש"ש לאומרו ושהרב אג"ן כתב נגד דבריו שלא לאומרו ע"ד הפשט וכתב ע"ז וז"ל ולע"ד טעמו ונימוקו עמו לפי הפשט אמנם לפי סודם של דברים צריך לאומרו יען שהוא בבחי' המקיף דל' דצלם כנו' בשעה"כ דרוש ל"ש ובסידור יע"ש אלא דצריך לאומרו פשוט בלא כוונה כסדר כל התפילות הנאמרות אחר ליל ראשון דפסח כנודע ועוד יש להאריך בזה ואכ"מ וכן נהגתי לאומרו פה ק"ק בית אל יכב"ץ, עכ"ל. ועי' בלב חיים ח"ב סי' צ"ה אחר שכתב גדולת הרש"ש ואליו שמעין הביא דכן היו נוהגים בזמנו התו"ח והרד"ם ומוהריט"א והרדב"ש וסיעתם שנתייחד מנהג זה והרי יש כמה רובא דרבנותינו המקובלים שנהגו מנהג זה, והנה כן נהגו בבית אל מזמן הרש"ש לבד מזמן שמלך הרב אג"ן שהוא בטל מלאומרה ואח"כ חזרו לומר וכמ"ש הש"ש כאן. וכ"כ בכה"ח סי' רס"ח סקמ"ו [ושם סקל"ח מדברי רבינו האריז"ל שטעם התקנה ע"ד הסוד שהיא כעין חזרת העמידה] וסי' תפ"ז סקכ"ב. וכ"כ בדעה והשכל ח"ז סי' ט"ז וכתב שכן נהגו בפורת יוסף וברחובות הנהר, וכן הנהיג מוהר"א מאני בחברון כמבואר במנהגיו באות מ"ה. ועי' מה שהאריך בזה בשו"ת וישב הים ח"א סי' ח' ע"ד הפשט והסוד, ושם מה שביאר דברי הרש"ש דכוונתו ע"ד הסוד ואכמ"ל.

נא. כתב בש"ש על שעה"כ דרוש ו' דפסח אות ט"ז וז"ל ואני מסדר לך סדר הכוונה כאשר אנחנו מכוונים פה ק"ק בית אל יכב"ץ עפ"י סדר הרש"ש זלה"ה, קודם התחלת הקידוש יכוין שכבר היה מקדושת היום גדלות א' דישסו"ת. ואח"כ

ומי ערב אל לבו לעשות מעשה אחר ראות ד' שנכנסו לפרדס והיא רעוא שנוכה לתקן ולא לקלקל ואם שייד לכוין וא"א מכוונים מקוצר דעתנו כבר תיקן דהמע"ה ויהי נועם. ושוא"ת עכ"ד. אלא דאח"כ כתב וז"ל אחר זמן ראה ראיתי דצריך לכוין נוק' סתם ואין לשנות וראשונים כמלאכים וכך מנהגינו פה ק"ק בית אל יכב"ץ לכוין נוק' סתם. ומעשה נורא אירע לי בענין זה דרציתי לשנות שלא לכוין ולזה חקרתי ודקדקתי דצריך לכוין נוקבא סתם עכ"ל. וע"ע מש"כ בזה בש"ש על ע"ח של"ו פ"ב אות כ"ב ד"ה ועוד ושם בשע"ש כמה פרטים. ועי' בהגש"פ עם הערות וביאורים וחידושים להג"ר ראובן סופר שליט"א שהאריך בענין זה בביאורים בסי' ט' בכמה אופנים שיישבו בזה רבי וידאל קואינקא ובספר בגדי ישע לכוין נוק' סתם. ושם כתב עוד דרך ליישב אלא שכתב דלדעת הרש"ש אין לכוין כלל יעו"ש"ב. ואכמ"ל.

נט. כ"כ בפת"ע בכוונת העמידה דחול בתיבת ומגן ד"ה ובענין לכוין, וכתבו לאפוקי משי' הח"י בשמ"ש שכתב לא לכוין וכתב דכן נתפשט המנהג פה ק"ק בית אל יכב"ץ מיום היוותנו פה שכך ראינו עושים מהדור הקודם לנו וכך הסכימו כל החברים עתה מחדש שלא לשנות וצריך לכוין הכל. וכ"כ עוד בסדר כוונת הפסח באות ז' בד"ה גם דע. וכן בש"ש על ע"ח של"ו פ"ב אות כ"ב ד"ה גם, וכתב שם וכן עושין מעשה כל יחידי ק"ק בית אל יכב"ץ לכוין ככל הנ"ל עד שים שלום ודי בזה, ואכמ"ל, ועי' שפת הים פסח סי' ז' שהאריך בזה.

נז. בפת"ע ריש כוונות פסח דף ע"ט רע"ד הבי"ד

מד. אין אומרים תיקון לאה כל ימי הפסח^(ב).

מה. אין מכוונים בחוה"מ פסח כוונת הצדקה בויברך דוד בלאה שמחויץ לז"א^(ג).

מו. אין מכוונים בלימוד התורה בכוונת לשמה להמשיך הארות ללאה^(ד).

מז. נוסח לשם יחוד עם כוונות בלשון תפילה, ועי' בהערה^(ה).

דאין ראוי לסדר הכוונה בלשון תפילה, והרמ"ז מיחה במוציא כוונה דרך הפה, אבל מה אעשה כי כבר נתפשט המנהג בקהילתנו ובהיותי ש"ן משרת בקדש מוכרח משום המנהג שנהגו מימי הרב הגדול מוהריט"א ז"ל, ונראה לע"ד דהוא תיקן כל אלו סדרי התפילות לאומרם מספר חמדת הימים ועי' מש"כ ג"כ בענין יה"ר של ברכת העומר ושל קודם לימוד של ליל שבועות וכן נהגו רוב החברים שלא לומר שום יה"ר אלו של החמ"י עכ"ד. [ועי' לקמן הערה ס"ז]. וכע"ז כתב בפת"ע בתחילת הקדמת ברכת העומר דף פ"ה ע"ד ד"ה כוונת דקבלה מהרש"ש שלא לומר שום כוונה בדרך תפילה ואנכי בהיותי משרת בקדש ש"ן מוכרח לאומרו שלא לשנות ממנהג הק"ק בית אל יכב"ץ וכבר כתבתי שמנהג זה לא היה בימי הרש"ש זלה"ה עכ"ד. וכע"ז כתב בכוונת שבועות בדף פ"ח ע"ד ד"ה ודע יעו"ש מה שהקשה עוד. ונראה שמנהג זה נשתנה אחר זמן השמן ששון דבכה"ח בסי' תפ"ז סק"ז מביא נוסח לשם יחוד הכתוב בסידור הרש"ש וכתב שנוהגין לאומרו חסידי בית אל ההולכים עפי"ד רבינו האריז"ל. ושם אין פירוט הכוונות אלא מזכירים שיעלה לפניך כאילו נשיג וכו' ויעלה עם כל כוונת בני ידיך וכו'. אמנם אפשר שהכה"ח עצמו השמיט החלק של הכוונה, ומ"מ כן תיקן הגרא"מ בחברון לשם יחוד פשוט. כמבואר ממנהגיו באות מ"ח. וע"ע מש"כ בזה.

יכין ברכת היין שבכל סדר מטבע הברכה ובמילת מלך העולם יכין בירורי רפ"ח עם כלים דרפ"ח השייך לברכה זו עד ע"ב ס"ג דא"ק ומזדווגים אהי"ה הוי"ה בשילובו. ונמשכים י"ס דמ"ה החדש עם תשלום י"ס דב"ן ונמשכים המוחין ועומדים בסוד או"מ ע"ג רישא דז"א עד עת שתיית הכוס, ואח"כ יברך ג"כ ברכת הקידוש ע"ד הנז' ממש לצורך מוחין דגדלות ב', ואח"כ ברכת שהחיינו ע"ד הנז' רפ"ח השייך לברכה זו, ואח"כ ע"י המעשה דשתיה נמשכים מוחין פנימים ומקיפים לזו"ן דכל בחי' ובחי' כאשר כתוב בסידור ומשם תבין כי קצרתי כאן מאד להיות הדבר פשוט לעובדי ה' בכוונה, עכ"ל. ועמ"ש שם בס"ד בשע"ש בזה.

נב. והטעם כי לאה בחי' מצה שמורה. כן הביא בש"ש בדרוש תיקון חצות אות ט'. ובפת"ע בדרוש תיקון חצות ד"ה אח"כ ובהקדמת ספירת העומר דף פ"ה ע"ג ד"ה המנהגים. והביא כן בשם זמרת הארץ והובא באמל"י.

נג. שם והטעם כנ"ל.

נד. שם והטעם כנ"ל והוסיף בתחילת פת"ע על פסח בדף ע"ט ע"ד ד"ה ובענין דלפ"ז יאמר טרם הלימוד לשם יחוד וכו' פשוט.

נה. כתב בפת"ע סוף כוונות ר"ה לענין אמירת יה"ר שקודם תקיעת שופר לבי נוקפי לאומרו אחר ראות דברי הגאון חיד"א ששמע מפי הרש"ש

מח. אין מכוונים בימי העומר שאם כוונה חוץ מכוונות ספירת העומר⁽¹⁾.

מט. אין אומרים תיקון רחל כל ימי העומר⁽²⁾.

מנהגי שבועות

נ. אין מכוונים בערבית דליל שבועות ומתחילין לכוין מתיבת באהבה דשחרית⁽³⁾.

נא. מכוונים סדר הכפלת החסדים כסדר קונה הכל⁽⁴⁾.

נב. מכוונים ל"מ הכוללים דבינה ודחכמה ודכתר תיכף אחר כוונת הטבילה קודם צאתו מן הטבילה⁽⁵⁾.

נג. אין מכוונים באסרו חג⁽⁶⁾.

במקומם לצורך הז"א, והג"ש הכפולים החדשים עולים להגדיל הכתר דזו"ן באופן זה ב"ש עליונים דת"ת לכתר דז"א וש"ת דת"ת לכתר דנוק', והנה יש ג' אופנים בסדר ההכפלה, והמנהג לכוין בסדר הזה כתבו הש"ש בפת"ע בסדר כוונת שבועות דף צ' ע"ב ד"ה שם ג' פעמים והזכיר כן גם בכוונת קונה הכל בדף ל"ה סוע"א וכן הסכים התו"ח בדף קכ"ט וכמ"ש שם בפת"ע, וכ"כ מוהר"א פירא בספר תולדות אהרן ומשה בדף ט"ז ע"א, והיוס"ד באהבת ה' דף ע"ב ע"ב ועוד. וע"ע דברי השד"ה בפאת השד"ה בשכ"ה ספ"ג. אמנם בעלי נהר באות נ"א עמ' נ"ב ד"ה גם כתב שיכוין בסתמא ב"ש לכתר דז"א ושליש אחד לכתר דנוק', ובסידור מוה"ר וידאל בסוף כוונת שבועות כתב לכוין כסדר הנז' בשכ"ה ספ"ג. ועי' מש"כ שם בשכ"ה בש"ש באות מ"א ובשע"ש שם בביאור הדברים באורך.

ס. פת"ע בכוונת טבילת ליל שבועות בד"ה ובענין. וכ"כ בתולדות אהרן ומשה דף ט"ז ע"ב ד"ה בטבילה. ועי' נה"ש דף ל"ז רע"ג.

סא. פת"ע בסוף כוונת שבועות וכתב שם דה"ה באסרו חג בסוכות ופסח. [וצ"ע דפסח בלא"ה אין מכוונים דהוא בימי העומר].

נו. הביא מנהג זה בש"ש על שעה"כ דרוש ג' דפסח סוף אות ו' וציין שם לתו"ח שדעתו לכוין וכן ציין להאמל"י והוא בקו' שפת אמת אות ג' שהביא עוד דעות דס"ל הכי ונתבאר שם בס"ד בשע"ש. וציין שם הש"ש למה שהאריך בכוונות העומר בפת"ע שלא לכוין. וכ"כ בש"ש בדרוש תיקון חצות אות ט' ובפת"ע בדרוש תיקון חצות ושם כתב ע"ד האמל"י דלא דק יפה להכריע ולעשות מעשה היפך הרש"ש מהא דשתקו כל הני רבוותא ובפרט אחרי ראות האזהרה החמורה שהזהיר הרש"ש יעו"ש מש"כ בזה ושם בשע"ש. וע"ע מה שהאריך בזה בספר הבן בחכמה סי' כ"ח.

נז. כן כתב בש"ש בדרוש תיקון חצות אות ט' ומטעמא דהולכת ונתקנת בהמשך ימי העומר ואין מסתלקים המוחין ואינה יורדת לבריא. וכתב דכ"ז עפ"י הוראת הרש"ש וכ"כ בפת"ע בהקדמת ספירת העומר דף פ"ה ע"ג ד"ה המנהגים, וע"ע מש"כ בפת"ע בדרוש תיקון חצות ד"ה בענין לכוין.

נח. פת"ע בסדר כוונת שבועות דף צ' ע"ב ד"ה בענין, וציין שם דהוא מדברי הרש"ש בנה"ש בנד"מ דף ל"ג ע"א.

נט. והיינו דג"ש ת"ת הראשונים נשארים

מנהגי תשעה באב

נד. אומרים נחם בחזרת שחרית דוקא, ובמנחה בין בלחש ובין בחזרה (סב).

נה. כשחל ת"ב במוצש"ק אומרים ויהי נועם בכל סדר הכוונה עד ואראהו בישועתי ואח"כ ברכת מאורי האש ואח"כ קינות ואיכה ואח"כ ואתה קדוש בכוונה (סג) ואח"כ קדיש תתקבל (סד).

מנהגי הימים נוראים

נו. מכ"ה אלול אחר תפילת שחרית קורין בכל יום סדר מעשה בראשית. דהיינו

דל"ש הכוונה כ"א במוצש"ק, ש"ש ופת"ע שם. וטעם אמירתו בחול כתב בפת"ע בדף נ"ג ע"ג יען היות שבח והודאה ע"ד אמירת הודו בשחרית להכניע הקלי' המתגבר באותם הימים ונכנע. סד. כ"כ בש"ש על שעה"כ בכוונת בין המצרים. וכן בענין קדושת ובא לציון במוצש"ק, ובפת"ע בכוונת ויהי נועם במוצש"ק דף נ"ג ע"ג ד"ה גם ודף ס"ט ע"ד ד"ה בענין. והנה בענין קדיש תתקבל כתב הטור בסי' תקנ"ט גבי ליל ת"ב דא"א, ובב"י כתב שהוא מדברי ההג"מ ונתן טעם לדבר לפי שכבר אמר באיכה שתם תפילתי אבל קודם קריאת הקינות אומר. ויש מקומות שבלילה א"א תתקבל, אבל בשחרית אחר שסלקו מלומר קינות ואמרו קצת פסוקי נחמה אומרים, ובשו"ע לא כתב ע"ז כלום, אבל ברמ"א שם כתב שביום לא יאמר. ובמ"ב שם בסק"ד כתב שבערב יאמר, והנה בכה"ח שם הביא הרבה אחרונים דס"ל לומר אחר תפילת י"ח בערבית ויש מקומות שמדלגים תתקבל בלילה אבל ביום אומרים ושכ"כ כמה אחרונים, ושכ"ה מנהג בית אל לומר ביום כמו בשאר הימים, אך לגבי הערב לא הזכיר, וכאן בש"ש כתב על הערב וגם כתב לאומרו אחרי הקינות וסדר הקדושה. ואמנם אפ"ל דכאן כתב לגבי מוצש"ק שואתה קדוש הוא מסדר התפילה

סב. ש"ש על שעה"כ בכוונת בין המצרים ד"ה בענין. ופת"ע בכוונת ויהי נועם דף ס"ט ע"ד ד"ה בענין וציין שם למנהגים שבר"ס דברי שלום והוא שם באות ז' וז"ל שמעתי מפה קדוש רב חמא כמוהרר"א מורחי ז"ל שהיה ש"ץ בק"ק חסידים שלא היה אומר נחם בתפילה של לחש אלא בחזרה של שחרית שכן קבל ממוהרי"ט אלגאזי ז"ל. עכ"ל. והנה בדין זה נחלקו הראשונים אם אומרו בכל התפילות או רק במנחה והביאם בב"י בסי' תקנ"ז וביאר שם סברת המחלוקת. ובשו"ע שם סתם ולא חילק בין התפילות וכתבו הפר"ח והברכ"י דמסתמות דבריו נראה לומר בכל התפילות וכתבו שכ"ה מנהג ירושלים, וכן העידו על המנהג עוד אחרונים הובא בכה"ח שם סק"א [אלא שכתב דעתה נתרבו האוכלסין וכל קהל עושה כמנהגו] והרמ"א שם כתב דמנהגם לומר רק במנחה. ומנהג בית אל הביא הכה"ח שם בסק"ז וכתב דאפשר שלקחו מנהג זה מדין עננו, ולעשות פשרה. [והיינו דאין בזה טעם בסוד] וכן עוד העיד על מנהג בית אל בנתיבי עם שם, אולם בסידור חקת עולם [שהוגה ע"י מוהר"ר ניסים עיני וצוק"ל] כתב בהלכות נחם דמנהג בית אל היה לאומרו בשחרית גם בלחש, וצ"ע בזה. סג. אבל בחול אומרים ואתה קדוש וכו' פשוט,

ביום כ"ה קורין מבראשית עד יום אחד וכן ע"ז הסדר עד יום א' דר"ה קריאת יום השישי ויום ב' דר"ה ויכולו (סה).

נו. כשחל ר"ה בשבת מכוונים במנחת ער"ש סדר עליית העולמות, בחיצוניות קודם התפילה, ובפנימיות בכריעות וזקיפות, ועלייתן בהזכרת ה' דברכת שים שלום כסדר מנחת ער"ש אין נגרע דבר (סו).

נח. אחר מנחת ער"ה המנהג לומר תפילת מודים אנחנו לך מהחמדת הימים (סו).

נט. כשחל ר"ה בער"ש אומרים סדר קבלת שבת בכוונה אין נגרע דבר (סח).

ס. מכוונים בתפילת ערבית מוסף ומנחה דר"ה רק בבחי' פנימיות דפנימיות (סח).

סא. אין מכוונים בכריעות וזקיפות דמגן אברהם ומודים ולא בברכת שים שלום (ע).

והובא לעיל בהערה נ"ה שנהגו רוב החברים שלא לומר יה"ר מהחמדת ימים היינו דוקא במה שמדבר שם במוציא כוונה בפה אבל שאר תפילות אומרים, וכן מדוקדק שם דקאמר יה"ר אלו של החמ"י. אמנם מוהר"א מאני כתב במנהגי בית יעקב אות ס"ח שלא הנהיג לומר תפילה זו שלפי דעתי לא טוב הוא עכ"ד.

סח. פת"ע שם סד"ה גם יאמר וכתב שם הטעם דכ"ז שלא נכנס יו"ט עדיין שייד לכוין הכל כנהוג. וכ"כ מנהג זה במנהגים שבריש ספר דברי שלום אות ס"ז.

סט. פת"ע ריש סדר תפילות ר"ה בד"ה גם בענין (דף צ"ב ע"ד), וכתב יען שלא מצינו מפורש בדברי הרש"ש זלה"ה ושוא"ת ואף דבסדר התקיעות מכוונים בכל הג' בחי'. והוסיף דלענין פנימיות דחיצוניות מצא קצת טעם שלא לכוין יעו"ש שהאריך בזה, וסו"ד כתב דהוא מילתא בלא טעמא ואינו אלא מחוסר ידיעתו ולא קבלה איש מפי איש וכו'. ועי' מש"כ לעיל בהערה ט"ו כ"ח ומ"ג.

ע. כ"כ הש"ש על שעה"כ בדרוש ו' דר"ה בתיבת

אבל ביום חול אפשר שנהגו מיד אחר שמו"ע קודם הקינות ולא נתבאר זה בפירושו.

סה. פת"ע ריש כוונות ר"ה וכתב שם דהיינו כיון דכל שנה חוזר האצילות העליון לכמות שהיה בתחילת בריאת העולם. יעו"ש ביאור הדברים באורך. וכן הביא מנהג זה במנהגים שבריש ספר דברי שלום אות ס"ה, ובנתיבי עם ס' תקפ"א. וכן הנהיג הגרא"מ בחברון והובא במנהגי בית יעקב אות ס"ו. וכן הביא בכה"ח ס' תקפ"א סקכ"א עוד מקורות למנהג זה, והוסיף ג"כ לקרוא ביום כ"ד אלול פרשת ואלה המלכים עד בת מי זהב, בסוד בונה עולמות ומחריבן כנודע.

סו. פת"ע סדר כוונת ר"ה דף צ"ב ע"ב ד"ה גם כשחל, וע"ל בהערה ס"ח. וכן הביא במנהגים שבר"ס דברי שלום אות ס"ו וכן הביא בספר תולדות אהרן ומשה דף כ"א ע"ג מכת"י היר"א.

סז. פת"ע שם וכ"ה במנהגים שבר"ס דברי שלום שם וכ"כ בספר תולדות אהרן ומשה מכת"י היר"א ע"ש בדף כ"א ע"ג, ותפילה זו היא בחמדת ימים רפ"ה דר"ה בדף כ"ה ע"א. והוא התעוררות גדול לתשובה יעו"ש. [ומבואר דמש"כ בפת"ע

- סב.** כשחל ר"ה בשבת אומרים אחר העמידה ויכולו וברכת מעין שבע^(עא).
- סג.** מקיפין את התיבה ז' הקפות קודם שחרית כסדר החול^(עב) אף אם חל ר"ה בשבת^(עג).
- סד.** בענין כוונת ק"ש דקרבות בר"ה ויוה"כ ע"י בהערה^(עד).
- סה.** אין מוסיפים במזמורים המזמור השייך מענינא דיומא^(עה) אלא אומרים המזמורים כבכל שבת.
- סו.** בשחרית מכוונים בכל שלשת הבחי' פנימיות דחיצוניות וחיצוניות ופנימיות דפנימיות^(עו).
- סז.** מכוונים כוונת הרי"ז בלחש וחזרה דשחרית דוקא^(עז).

ומשה שם מכת"י היר"א] ז"ל בק"ש בקרבנות נהגנו לכוין כסדר החול להחזיר המוחין שנסתלקו בלילה, ובמילת ישראל וכו'. עכ"ד. וכתב ע"ז בפת"ע המעיין יראה דאין שייך לכוין ע"ד הנו' ואין סמך למנהג ושוא"ת וכו' יעו"ש. והנה במנהגים שבר"ס דברי שלום אות ע"ב כתב ג"כ דנהגו לכוין ואפי' בר"ה שחל בשבת וכן הסכים מוהר"א פירא בהגהותיו על המנהגים הנו' (הנדפס בקובץ מקבציאל גליון י"ד) ובספרו תולדות אהרן ומשה בדף כ"א ע"ג, אמנם הפת"ע חזר לחזק דבריו בכוונת ר"ה דף צ"ב ע"ב ד"ה גם בענין. וציין שכתבתי לעיל בטוב טעם דאין שייך לכוין בר"ה. עכ"ד. וכ"כ בריש הכוונות ליוה"כ גבי יוה"כ דנראה דאין לכוין.

עה. כ"כ בפת"ע בכוונת ר"ה בדף צ"ב ע"ב וכ"כ במנהגים שבר"ס דברי שלום אות ע"ג ובתולדות אהרן ומשה דף כ"א ע"ג מכת"י היר"א, וע"ע לעיל בהערה ל"ו.

עו. כ"כ בפת"ע בריש סדר תפילות ר"ה בדף צ"ב ע"ד ד"ה גם.

עז. כ"כ בש"ש על שעה"כ בריש דרוש ו' דר"ה סוף אות ז'. ובפת"ע בכוונת ר"ה דף צ"ב ע"ג בד"ה שם מהרב הנו'. ושם הביא מהיר"א שכן נהגו

אלקי אברהם אות כ"ד, ובפת"ע כוונת ר"ה דף צ"א ע"ד ד"ה שם וד"ה הנה, והיינו מכין שאין גמר הנסירה לחזור פב"פ עד אחר יוה"כ, וגם הזווג דשים שלום אין שייך דומן הזיווג הוא בשמחת תורה. וע"ש מה שהרחיב בזה.

עא. פת"ע בכוונת ר"ה דף צ"ב ע"ב ד"ה גם יאמר, וכתב דאף שאין לה מקום מ"מ אומרים אותם בלי כוונה וכ"כ בספר תולדות אהרן ומשה בדף כ"א ע"ג מכת"י היר"א. [וה"ה כשחל יוה"כ בשבת וע"י לקמן הערה צ'].

עב. פת"ע בכוונת ר"ה דף צ"ב ע"ג ד"ה שם גם וכ"כ במנהגים שבר"ס דברי שלום באות ע"א ובספר תולדות אהרן ומשה דף כ"א ע"ג מכת"י היר"א.

עג. אף שבשבת דעלמא מקיפין פעם אחת וכמ"ש במנהגים שבר"ס דברי שלום באות י"ג.

עד. כתב בפת"ע על ק"ש בקרבנות דחול בדף י' ע"ב דבר"ה ויוה"כ לא נמצא מפורש בדברי הרש"ש לכוין בה והכתוב בסידורים לכוין הוא דברי הרב היר"א ולא ידעתי טעמו מה מקום לכוין בו וכו', ובסידור כתוב [וכן הביא בתולדות אהרן

סח. אין מכוונים לא בסדר קדושה ולא בברכת כהנים^(עח).

סט. כשחל ר"ה בשבת נוהגים לומר אחר קריאת התורה מזמור מ"ז ויה"ר הנז' בסידור ואח"כ מכוונים כל סדר כוונת התקיעות^(עט).

ע. ענין אמירת היה"ר עם הכוונות קודם תקיעת שופר נתבאר לעיל בענין העומר^(א).

עא. תוקעים בחזרת מוסף, ועשר קולות אחרונים בקדיש תתקבל^(אב).

עט. כ"כ בפת"ע בכוונת ר"ה דף צ"ב ע"ב ד"ה שם אלו והוא מדברי הרש"ש בנה"ש (דף ל"ח סוע"א) ושכ"כ הרב זמרת הארץ, ומש"כ שם עדות מוהר"ח פיינסו שבשנת תקצ"א עשו מעשה שלא לכון תמה ע"ז בפת"ע בדף צ"ז רע"א דאין אפשר שיעשו היפך הרש"ש וכתב דט"ס נפל וצ"ל שעשו מעשה [ובספר הבן בחכמה סוף סי' ל"א כתב דאפשר דכוונתו שלא כיונו במקומו בתקיעות דמיושב אלא במלך עזר]. והנה בפת"ע שם בדצ"ב כתב דעד"ז צ"ל גם בתקיעות דמוסף לחש וחזרה. ובמנהגים שבריש ספר דברי שלום אות ע' כתב ר"ה שחל להיות בשבת מכוונים כל הכוונות דתקיעות דמיושב אחר קריאת התורה כמ"ש מורינו הרש"ש בסה"ב נה"ש. ולכאורה משמע קצת דבמוסף לא היו מכוונים וצ"ע. ומ"מ מנהג זה הביאו גם בכה"ח סי' תקפ"ה סק"א. ובסידור המודפס (ח"ז דף ק"ג ע"ב) בהגהה כתבו שכן המנהג גם בשיבת רחובות הנהר. ועי' מה שהאריך בזה בספר הבן בחכמה בסי' ל"א, וע"ע לעיל הערה י"א.

פ. מבואר לעיל בהערה נ"ה.

פא. ש"ש על שעה"כ בדרוש ז' דר"ה אות א'. והוא כמ"ש בשעה"כ בסוף דרוש ח' ובדרוש ט' ולא כמ"ש שם בריש דרוש ז' יעו"ש, וכן הביא בכה"ח בסי' תקפ"ה סק"ח יעו"ש הביאור בזה בקיצור.

ג"כ הרדב"ש והראב"ד ושכ"כ הרב זמרת הארץ. וע"ש מה שהסתפק בדעת הרש"ש בזה. וכתב דאין לשנות המנהג ואף דאין אנו יודעים טעם הדבר ונראה דלהיות תפילת שחרית כחה גדול מכל התפילות אף שאינם דומים זל"ז. וכן העיד על המנהג במנהגים שבר"ס דברי שלום אות ס"ט. וע"ע מש"כ בזה בעלי נהר בריש כוונות ר"ה.

עח. כ"כ בפת"ע בכוונת קדושה דחול בסוף אות ב' (דף מ"ג ע"א) וכתב הטעם דנסתלקו המוחין ואינם חוזרים אלא ע"י השופר וגם בתפילת מנחה משום דלא נגמרה נסירתה ולא חזרה פב"פ [וע"ל הערה ע'] ולכן ל"ש לכון בזה ושכן אנו עושים מעשה פה ק"ק בית אל יכב"ץ ודלא כמ"ש היר"א בספרו לכון במנחה עכ"ד. והנה היר"א בקנין פירות באות י"ד בד"ה ודרך כתב דמנהג הראשונים לכון בקדושה דר"ה והוא קשה להולמו מאחר דלא נמשכו עדיין לז"א מוחין דפנים אין יתכן להמשיך לנוק' דעת וכו', אולם אחר ההתבוננות מנהג הראשונים אין לשנות כי המשכת הדעת לנוק' בקדושה היא כוונה פרטית וכו'. יעו"ש. והנה לגבי ברכת כהנים הש"ש עצמו כתב בשער הנסירה פ"ט אות ג' ד"ה כלל דהדבר אצלי צ"ע אם לכון בברכת כהנים בר"ה דאפשר דיש לכון בזו"ן הכוללים דכל כללות השנה יעו"ש, וכתב דשוא"ת, אבל בפת"ע שם ובכוונות ר"ה בדף צ"א ע"ד סוד"ה שם מנחה כתב בפשיטות שלא יכוין ושכן המנהג.

- עב. מכוונים במוסף רק בבחי' פנימיות דפנימיות (פב).
 עג. כשחל ר"ה בשבת אומרים במנחה ואני תפילתי (פג).
 עד. לענין אמירת אב הרחמים במנחת ר"ה שחל בשבת עי' בהערה (פד).
 עה. אין אומרים צדקתך במנחת ר"ה שחל בשבת (פה).
 עו. אומרים תשליך אחר מנחה דיום א' דר"ה אפי' כשחל בשבת (פו).

את המקור משעה"כ וכן הנהיג הגרא"מ בחברון וכמ"ש במנהגי בית יעקב באות ע"ד. וכ"כ הגר"ח פ' במועד לכל חי סי' י"ט אות צ"א.

פה. ציין בש"ש על שעה"כ בדרושי ר"ה שם, למנהגים שבר"ס דברי שלום אות ה', ובפת"ע שם כתב כן מכתב יד היר"א שכן נהג הרדב"ש, וכן הביא בספר תולדות אהרן ומשה את כת"י היר"א אלא דכתב שם אבל כשאני לעצמי נראה שצריך לאומרו וכפסק מרן יעו"ש טעמו. וכן הנהיג מוהר"א מאני בחברון שלא לאומרו יעו"ש באות ע"ד. וכ"ז נגד דעת מרן בסי' תקצ"ח לומר צדקתך יעו"ש בב"י שכן מנהג בני ספרד, אולם כבר כתב הכה"ח דעכשיו גם בספרד יש מקומות שאין נוהגים לאומרו ונהרא נהרא ופשטיה והביא שם כמה פוסקים דס"ל שלא לאומרו. יעו"ש.

פו. כן הביא בש"ש על שעה"כ בריש דרושי ר"ה באות י"ב וכן בפת"ע בסוף כוונות ר"ה וכ"כ במנהגים המודפסים בריש ספר דברי שלום באות ע"ז. וכ"כ הכה"ח סי' תקפ"ג סקל"א דכ"ה מנהג בית אל וע"ש מדברי האחרונים בזה, וכ"כ הבא"ח בפרשת נצבים אות י"ב שכצ"ל ושכן נמצא בכת"י מוהר"י ענתבי בשם הרש"ש, אמנם דעת הרחיד"א שלא יעשה בשבת אלא כיום ב' דר"ה אחר מנחה עי' בברכ"י סי' תקפ"ג סק"ו ושם במחב"ר סק"ד וביוסף אומץ סי' י"ז. וכן פקפק בזה מוהר"א מאני במנהגיו אות ע"ה וכשחל בשבת לא היה אומר כלל יעו"ש טעמו, ואף שבר"ס דב"ש הובא שכן

פב. ע"ל בהערה ס"ט על ענין ערבית ומנחה וה"ה מוסף, אלא דהוסיף שם בפת"ע דלכאורה צריך לכין כל הג' בחי' דהלא בסדר התקיעות מכוונים בכל הג' בחי', יעו"ש מש"כ ליישב בזה.

פג. כן ציין בש"ש על שעה"כ דרוש ו' דר"ה בתיבת אלקי אברהם לדברי המנהגים שכתב הרב אג"ן ברי"ס דברי שלום אות ה' ושכ"כ התו"ח. ובפת"ע בכוונת ר"ה בדף צ"ב ע"ב הביא מכת"י היר"א שכן נהג הרדב"ש.

פד. הנה בזה כתב בשעה"כ בדרוש ו' דר"ה בדף צ"ו ע"ד וצ"ל עוד שמעתי מפי מגידי אמת מן החברים שלנו שאמר להם מו"ל שגם במנחה של יום שבת יאמר אב הרחמים, וכתב ע"ז הש"ש שם בתיבת אלקי אברהם באות מ' דגם כשחל ר"ה ויוה"כ בשבת צ"ל במנחה אב הרחמים ושכ"כ התו"ח דקמ"ז ע"א, וגם כתב בפת"ע בכוונת ר"ה דף צ"ב סוע"ב מכת"י היר"א שכן היה מנהגו של הרדב"ש לומר אב הרחמים, וכ"כ בשמו בתולדות אהרן ומשה דף כ"א ע"ג. ובש"ש בדרושי ר"ה שם ציין למנהגים שהודפסו בר"ס דברי שלום והוא מהמנהגים שכתב הרב אג"ן באות ה' לומר אב הרחמן, ובהגות מוהר"א פיררא על המנהגים הנ"ל [הודפס בקובץ מקבציאל גליון י"ד] הקשה ע"ד מדברי המהר"ח בשעה"כ הנז' ובספרו תולדות אהרן ומשה דף כ"א ע"ד כתב דמוכרחים אנו לומר שלא היה לו בספרו עדות זו. וכ"כ בכה"ח סי' תקפ"ב סקל"ד בפשיטות לומר אב הרחמים והביא

עז. אין מכוונים בעשרת ימי תשובה בשום תפילה ולא בשום ברכה ולא בברכת הלבנה, כי אם בזכרנו סדר הנסירה^(פז).

עח. מכוונים בכל סדר התפילות דיום הכיפורים ערבית שחרית מוסף מנחה ונעילה חוץ מכתר דמוסף שלא מכוונים^(פח).

עט. בכל תפילות יוה"כ מכוונים בפנימיות דפנימיות דוקא^(פס).

פ. לענין אמירת ואני תפילתי במנחת יוה"כ שחל בשבת עי' בהערה^(צ).

נהגו בבית אל מ"מ אין הדבר ברור שהיה נוהג בזמן הרש"ש, עכ"ד, ומ"מ ציין בסוף לדברי מוהר"פ במועד לכל חי סי' י"ג אות ע' ושם כתב לומר בשבת. ועי' מה שהאריך בזה בעמודי ההוראה ע"ד הרחיד"א במורה באצבע באות רס"ד, והוא שם באות י"ב בד"ה ובענין ועוד שם בהמשך שכתב לומר בשבת וכמנהג בית אל, אך צריך שיזהרו מאיסור הוצאה, ופשוט.

פז. כן הביא בפת"ע בכוונת ר"ה בדף צ"ב סוע"ב מדברי הרב אג"ן במנהגים שבר"ס דב"ש אות ט'. וע"ע לעיל הערה ע' וע"ח.

פח. פת"ע ריש הכוונות דיוה"כ וע"ע שם בהמשך בדף צ"ט ע"א ותבין, וע"ע בכוונות ר"ה בדף צ"ב סוע"ב. וכ"כ הרב אג"ן במנהגים באות ח'. ועי' מה שכתב בזה בתולדות אהרן ומשה מדף כ"א סוע"ד, ובדף כ"ג ע"א. [ומה שהדגישו שם מודים ושים שלום הוא לאפוקי מר"ה ופשוט].

פט. פת"ע בכוונת יוה"כ דף צ"ט ע"ד ד"ה ובענין.

צ. הנה מרן בס' תרכ"ב ס"א כתב שלא לומר ועי' הטעם בטור, וכתב שם בכה"ח סק"ב דלפי טעם פשט דברי הזה"ק בויקרא דתקנו לומר ואני תפילתי במנחת שבת מפני שהוא עת רצון א"כ יותר ויותר צריך לאומרו ביוה"כ וציין לדברי האמל"י בקו' שפת אמת שאלה ט' לאומרו ושם הוא מדברי התו"ח והביאו הש"ש בדריש ו' דר"ה

בתיבת אלקי אברהם אות מ', וכ"נ שהסכימה דעתו לזה. וכ"כ הגר"פ ברוח חיים ברס"י תרכ"ב וחזר בו ממש"כ במועד לכל חי וכ"כ בחמדת ימים דצ"ד סוע"ד. אולם מוהר"י צמח בנגיד ומצוה כתב שלא לומר יעו"ש טעמו. ולענין מנהג בית אל ציין השמן ששון שם בסוף הדיבור לדברי הרב אג"ן במנהגים שהודפסו בריש ספר דברי שלום באות ה', ולכאורה יש קצת משמעות בדבריו שלא אמרו דכתב שם כן רק לגבי ר"ה אף שהתייחס אח"כ לענין יוה"כ גבי אב הרחמים. ומ"מ אינו ראיה ברורה דאפשר דכתב החילוק שבין ר"ה ליוה"כ ובשאר הדברים שוה לר"ה שחל בשבת שכתב לאומרו, אלא דבכה"ח שם כתב דמנהג בית אל שלא לאומרו משום דסדר כוונת התפילות של יוה"כ אינו כשל שבת אפי' כשחל בשבת, כנודע. אמנם אין זה מוסכם דבסידור היר"א ח"ג עמ' 679 כתב שם השתא הכא שנת תרל"ו חל יוה"כ בשבת ואמרנו בערבית ויכולו וברכת מעין שבע בלתי כוונה וכו', גם במנחה אמרנו ואני תפילתי ב"פ בשעת הוצאת ס"ת גם זה בלי כוונה כמובן וכו', מכת"י הרב החסיד היר"א זלה"ה. עכ"ל. וכ"ה בסידור היר"א מהדורת הדאיה ח"ב בעמ' 440 שעשו מעשה בשנת התרי"ט והתר"כ שחל יוה"כ בשבת ואמרנו ואני תפילתי ב"פ תיכף לפתיחת ההיכל כמו בשבת, עכ"ד. וכן הנהיג מוהר"א מאני בחרון כמבואר במנהגי בית יעקב אות פ"ה.

פא. אומרים אב הרחמים במנחת יוה"כ שחל בשבת^(צא).

פב. אין אומרים צדקתך במנחת יוה"כ שחל בשבת^(צב).

מנהגי סוכות וז"ע

פג. אין אומרים תיקון רחל בין ר"ה לסוכות אלא תיקון לאה לבד^(צג).

פד. מכוונים בסדר ההושענות תחילה בחי' המקיף דדיבור מאימא ואח"כ מעשה ואח"כ אדם^(צד).

פה. הקפות דיום שמחת תורה מנהגינו לעשות תיכף אחר קריאת התורה קודם מוסף^(צה).

פו. אין מכוונים באסרו הג'^(צו).

צ"ח ע"ב ד"ה ובענין המנהגים, שלא לאומרו. וכ"כ בסידור היר"א מהדורת הדאיה ח"ב עמ' 440 שעשו מעשה בשנת התרי"ט והכת"ר שלא לומר.

צג. כ"ה בש"ש על שעה"כ דרוש תיקון חצות אות ט' ושכן מנהג בית אל.

צד. פת"ע כוונת הנענועים בדף ק"א ע"ד ד"ה ובענין, יעו"ש מה שצדד בזה.

צה. פת"ע כוונת שמחת תורה, וכ"כ במנהגים בר"ס דברי שלום אות צ"ה צ"ו, וכתב בלדוד אמת סוף סי' כ"ו שכן ראה שעשה הרש"ש, אולם מוהר"א מאני בחברון הנהיג אחר מוסף כמבואר במנהגי בית יעקב באות ק"ב, [ולא כתב שם טעם, ואף שציין למנהג בית אל וגם אחר עדות הרחיד"א הנ"ל, וצ"ע].

צו. כן ציין בפת"ע כוונת שמחת תורה למש"כ בשבועות, ועי' לעיל הערה ס"א.

צא. כ"כ בפת"ע בכוונת יוה"כ דף ק' סוע"א ועי' לעיל בהערה פ"ד מש"כ וה"ה הכא אלא שבזה גם במנהגים שכתב הרב אג"ן הנ"ל, גבי יוה"כ כתב דאומרים אב הרחמים, ומאידך גיסא באמל"י בקונטרס שפת אמת בשאלה ט' [ומקורו בהרב זמרת הארץ באות מ"ו] כתב שנפל הפרש בזה בין החברים, והכריע הרב זמרת הארץ לומר אב הרחמן יעו"ש טעמו ובאמל"י שם כתב דהרב תו"ח כתב לומר אב הרחמים וכמדומה לי שכן נוהגים בק"ק חסידים עכ"ד. וכן העיד על מנהג בית אל לומר אב הרחמים בתולדות אהרן ומשה בדף כ"א ע"ג בשם היר"א. ובש"ש בדרושי ר"ה דרוש ו' בתיבת אלקי אברהם באות מ' כתב לדחות טעמו של הרב זמרת הארץ והסיק לומר אב הרחמים וכן הנהיג הגר"א מאני בחברון כמבואר במנהגי בית יעקב באות פ"ה.

צב. מבואר לעיל בענין ר"ה וה"ה הכא, ועי' לעיל הערה פה, וכ"כ עוד בפת"ע גבי יוה"כ בדף

מנהגי שנת השמיטה

פז. נהגו בסדר הכוונה של שנת השמיטה כפסק מוהריט"א ועי' בהערה (צ).

השנים וכן ביו"ט של שבועות כסדר שאר השנים וכו' וכל אלו המנהגים שנוהגים בשנת השמיטה הוא עפ"י פסק מרן מוהריט"א וצוק"ל וכו' עכ"ל, יעו"ש מש"כ בדבריו, ושם בתשובה בשמן ששון הקשה כמה קושיות על דרך זו יעו"ש והעלה וז"ל כלל העולה לענ"ד נראה דשייך לכיון בכל התפילות שחרית מנחה וערבית וכן כל המצוות אין לגרוע דבר מעבודתכם חוץ מתיקון חצות תיקון רחל יען יש שמחה למעלה וכו' והשאר כמו כל השנים ממש וכמ"ש הרש"ש ז"ל בהקדמתו דהכל נקרא פנים בערך ו' ימי החול וכן בשמיטה וביובל עכ"ל. והיינו שהסכימה דעתו כדעת הרש"ש דמעיקרא לכיון כסדר כל השנים אלא שהוא אחו"פ דפנים יעו"ש. אלא שכתב וזה הלכה למעשה אך לא באתריה דמר משום לא תתגודדו יען נתפשט המנהג פה ק"ק בית אל יכב"ץ לא לכיון רק כפי סדר הנ"ל. יעו"ש ב. וכ"ד רבי וידאל קואינקא בתשובה הביאו המעיל אליהו לפסוק כסברת הרש"ש דמעיקרא. והנה מוהר"א מאני בסוף מעיל אליהו כתב דהעיקר לדינא כמ"ש הרש"ש בשנתו האחרונה לכיון מבאהבה ואילך אלא דאח"כ יגע ליישב המנהג כפסק מוהריט"א. אך השד"ה קם ועשה מעשה והנהיג בקהילתו לכיון כמנהג מוהרש"ש בשנתו האחרונה לכיון בחי' הפנים דפנים לבד, ועי' מה שהאריך לבסס שיטה זו בקונטרס ושתתה הארץ להגרי"מ הלל שליט"א, אולם המנהג בבית אל נמשך בכל הדורות כפסק מוהריט"א וכמ"ש הש"ש.

צז. כ"כ בתשובה בענין השמיטה שהדפיס בריש ח"ב שכן נתפשט המנהג, והוא כמ"ש בקיצור הרב אג"ן במנהגי בית אל המודפסים בריש ספר דברי שלום באות ד' וז"ל פעה"ק ירושלים ת"ו בשנת השמיטה שנת התקצ"ג ראיתי נוהגים כסדר הזה בב' יו"ט של ר"ה ועשי"ת ויוה"כ וחג הסוכות נוהגים כסדר כל השנים מבלי שינוי כלל ואח"כ בחול בערבית היו מכוונים בק"ש וברכותיה אבל לא היו מכוונים בעמידת ערבית. ובק"ש שעה"מ היו מכוונים כסדר כל השנים. בברכות השחר לא היו מכוונים כי אם בברכת התורה לבד, ואח"כ היו אומרים סדר תיקון חצות תיקון לאה דוקא כמנהג הידוע בשנת השמיטה. ואח"כ בתפילת שחרית היו מכוונים מתחילה ועד סוף מברכת הטלית והתפילין עד עלינו לשבח הכל כסדר שאר השנים, ובברכת הס"ת תחילה וסוף הכל בלי שינוי כלל, ובתפילת המנחה לא היו מכוונים כלל ועקר. אבל בתפילת המנחה של ערש"ק היו מכוונים כל סדר עליית העולמות בלבד ולא עוד שום כונה כלל, ובקבלת שבת ותפילת ערבית שחרית מוסף ומנחה של ש"ק הכל היו מכוונים כשאר השנים ובמוצאי ש"ק היו מכוונים בפסוק ויהי נועם לבד אבל לא בקדושת ובא לציון. ובחנוכה היו מכוונים בברכות ההדלקה כשאר שנים, ובפורים ג"כ בקריאת המגילה בברכותיה בלילה וביום, ובפסח בערבית ליל יו"ט א'. ובכל לילות ימי ספירת העומר היו מכוונים בין בברכה ובין בספירה כסדר שאר